

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бізнес - адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «Інтеграційні процеси у світовій економіці та їх вплив на міжнародну
міграцію»

Виконав : студент 2 курсу, групи 8.0730-зед _____
спеціальності 073 – Менеджмент,
освітньо-професійної програми
Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності
Бугрім Д.С.

Керівник: професор кафедри бізнес-адміністрування і
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
доктор технічних наук, професор
Григор'єв С. М.

Рецензент: завідувач кафедри бізнес-адміністрування і
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, доктор
наук з державного управління, професор _____
Бікулов Д. Т.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту

Кафедра бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень

Спеціальність 073 – Менеджмент

Освітньо-професійна програма Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

Д.Т. Бікулов

« ____ » _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Бугрім Дар'я Сергіївна

1. Тема роботи «Інтеграційні процеси у світовій економіці та їх вплив на міжнародну міграцію»

керівник роботи: Григор'єв С.М., професор кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, доктор технічних наук, доцент

затверджені наказом ЗНУ від 12.05.2021 року № _____ 684-с

2. Строк подання студентом роботи _____ 22.11.2021 р. _____

3. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, монографії, періодичні та аналітичні вітчизняні та зарубіжні матеріали, фінансова звітність підприємства, інтернет ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІХ ТА МІГРАЦІЇ

2. СУЧАСНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІГРАЦІЙНІ ПОТОКИ

3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) __

9 таблиць

36 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Григор'єв С.М.		
2	Григор'єв С.М.		
3	Григор'єв С.М.		

7. Дата видачі завдання 20.05.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи у наукового керівника.	20.05.2021	
2.	Затвердження змісту роботи.	30.05.2021	
3.	Огляд літератури за темою кваліфікаційної роботи.	31.05.21-16.06.21	
4.	Розробка чернетки I розділу кваліфікаційної роботи.	17.06.21-23.06.21	
5.	Написання I розділу кваліфікаційної роботи.	24.06.21-27.06.21	
6.	Збір розрахунково-аналітичного матеріалу за темою.	28.06.21-25.07.21	
7.	Розробка чернетки II розділу кваліфікаційної роботи.	26.07.21-29.08.21	
8.	Написання II розділу кваліфікаційної роботи.	30.08.21-06.09.21	
9.	Розробка чернетки III розділу кваліфікаційної роботи.	07.09.21-14.09.21	
10.	Написання III розділу кваліфікаційної роботи.	15.09.21-29.10.21	
11.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог.	30.10.21-01.11.21	
12.	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	01.11.2021	
13.	Проходження нормоконтролю.	09.11.21-22.11.21	
14.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	22.11.2021	
15.	Захист кваліфікаційної роботи.	грудень 2021	

Студент _____
(підпис)

Д. С. Бугрім
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

С. М. Григор'єв
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

С. В. Маркова
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 56 сторінок, 36 рисунків, 9 таблиць, 49 джерел.

Об'єкт дослідження: інтеграція та міграція як процеси у світовому господарстві

Предмет дослідження: зв'язки між країнами інтеграційних об'єднань.

Мета роботи: вивчення теоретико-методологічних й методичних аспектів функціонування та розвитку міжнародної економічної інтеграції та міжнародної робочої та академічної міграції, а також виявлення взаємозв'язку цих процесів.

Методи дослідження: критичного, історично-логічного та діалектичного аналізу і синтезу, наукової абстракції, індукції та дедукції, узагальнення та порівняння, а також графічний метод. Крім того, були використані спеціальні методи економічного, статистичного, а також стратегічного і контент-аналізу.

В роботі студентом визначено, що міжнародна економічна міграція є одним з проявів глобалізації та окремим видом міжнародних економічних відносин, який впливає та стимулює розвиток міграційних процесів усередині певних об'єднань, та в усьому світі.

Здобувачем з'ясовано теоретичні основи інтеграційних процесів у світовій економіці, аналіз торговельних зв'язків між країнами Європейського Союзу та Північноамериканської зони вільної торгівлі, аналіз сучасного стану інтеграційних об'єднань (на прикладі ЄС та НАФТА), виявлення перспектив розвитку інтеграційних об'єднань.

В роботі виявлено та узагальнено визначення міжнародної міграції, види та характеристика цих процесів, а також їх взаємозв'язок з інтеграцією.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи визначено перспективи розвитку міграційних процесів в умовах глобалізації та пандемії, виявлений вплив інтеграції на міграційні потоки з України, а також досліджені найбільш та найменш привабливі напрямки для академічної та робочої міграції з України.

ІНТЕГРАЦІЯ, РЕГІОНАЛЬНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ, НАФТА, МІГРАЦІЯ, МІГРАЦІЙНІ ПОТОКИ, РОЗВИТОК, ПЕРСПЕКТИВИ, ОБ'ЄДНАННЯ.

ABSTRACT

Thesis for the Master's Degree: 56 pages, 36 figures, 9 tables, 49 sources.

The object of research: integration and migration as processes in the world economy

The subject of research: relations between the countries of integration associations.

The purpose of the research: to study the theoretical and methodological and methodological aspects of the functioning and development of international economic integration and international labor and academic migration, as well as to identify the relationship between these processes.

The research methods: critical, historical-logical and dialectical analysis and synthesis, scientific abstraction, induction and deduction, generalization and comparison, as well as graphic method. In addition, special methods of economic, statistical, as well as strategic and content analysis were used.

The student identifies that international economic migration is one of the manifestations of globalization and a separate type of international economic relations, which affects and stimulates the development of migration processes within certain associations and around the world.

The applicant clarified the theoretical foundations of integration processes in the world economy, analysis of trade relations between the European Union and the North American Free Trade Area, analysis of the current state of integration associations (for example, the EU and NAFTA), identifying prospects for integration associations.

The paper identifies and summarizes the definition of international migration, types and characteristics of these processes, as well as their relationship with integration.

The third section of the qualification work identifies prospects for the development of migration processes in the context of globalization and pandemic, identifies the impact of integration on migration flows from Ukraine, and explores the most and least attractive areas for academic and labor migration from Ukraine.

INTEGRATION, REGIONAL INTEGRATION ASSOCIATIONS, EUROPEAN UNION, NAFTA, MIGRATION, MIGRATION FLOWS, DEVELOPMENT, PROSPECTS, ASSOCIATIONS

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ	НА	КВАЛІФІКАЦІЙНУ	РОБОТУ
МАГІСТРА.....			2
РЕФЕРАТ.....			4
ABSTRACT.....			5
ВСТУП.....			6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА МІГРАЦІЇ.....			9
1.1 Поняття, особливості та етапи розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці.....			9
1.2 Міжнародні міграційні процеси: характеристика та види.....			14
1.3 Взаємозв'язок економічної інтеграції та міграційних процесів.....			17
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІГРАЦІЙНІ ПОТОКИ.....			21
2.1 Оцінка інтеграційних та міграційних процесів в Європейських країнах.....			21
2.2 Аналіз стану та розвитку міграції в інтеграційних об'єднаннях на американському континенті.....			27
2.3 Україна в умовах інтеграції: оцінка міграційних потоків держави.....			37

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	42
3.1 Особливості розвитку міграції в умовах пандемії.....	42
3.2 Сценарій розвитку трудової та академічної міграції: найбільш та найменш привабливі для українців країни.....	47
3.3 Міграційні потоки України: перспективи розвитку та державна політика.....	52
ВИСНОВКИ	ТА
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	56
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	60

ВСТУП

На сучасному етапі свого розвитку та існування світове господарство характеризується такими особливостями, як інтернаціоналізація та глобалізація. Найбільш розповсюдженим явищем з кожним роком стає інтеграція – політичне та економічне об'єднання країн. Тема дипломної роботи є актуальною, бо інтеграція має значний вплив на процеси академічної та трудової міграції, отже дослідження їх взаємозв'язку може не тільки виявити недоліки та деякі проблеми, а й знайти їх рішення, визначити перспективи та наслідки цього процесу як для країн об'єднання, так і для всього світу.

Економічна інтеграція та її рівень певної країни відрізняє її місце та роль у міжнародній економічній системі та міжнародних економічних відносинах країн світу. У сучасних умовах поза межами інтеграційного об'єднання країна не зможе реалізувати жодну значну перспективну торговельну програму або програму економічного розвитку.

Основним завданням є визначення поняття «економічна інтеграція», виявлення головних інтеграційних блоків у світі та окреслення перспектив розвитку об'єднань країн. Першими дослідниками поняття «економічна інтеграція» стали німецькі вчені Р.Шмед, Х. Кельзен, Д. Шиндлер, У.Стаффорд, Т. Мен та А. Монкретьєн. Теоретичні засади, елементи та чинники формування регіональних інтеграційних об'єднань країн досліджені в працях провідних учених, таких як: Б.Баласса, Ю.Борко, Ю.Ваннон, Д.Вайнер, С.Вольпе, С.Грибова, Е.Данилюк, М.Згуровський, П.Ламі, А.Ліхачов, Д.Лук'яненко, Дж.Най, В.Новицький, А.Полуктов, А.Спартак, Л.Уінтерс, Дж.Фуентес, М.Шифф та інші.

Природно, що науковий інтерес до цієї проблематики в українській економічній науці зростає. Останнім часом поняття економічної інтеграції знаходить все більше поширення, з'являються самостійні дослідження щодо аналізу різних аспектів цієї категорії.

Водночас попри значну кількість публікацій, у яких висвітлюються різні аспекти економічної інтеграції країн світу та нашої держави, процеси її стимулювання, недостатньо уваги приділено механізмам державного стимулювання інтеграційних процесів в умовах глобалізації економіки. Також недостатньо інформації щодо сучасних процесів інтеграції країн ЄС як в цілому, так і окремо по країнам-членам.

Метою роботи є вивчення теоретико-методологічних й методичних аспектів функціонування та розвитку міжнародної економічної інтеграції та її вплив на міграційні процеси, а також виявлення перспектив інтеграційних блоків, робочої та академічної міграції в умовах глобалізації.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких основних завдань:

- визначити поняття, особливості та етапи економічної інтеграції;

- дослідити визначення міжнародних міграційних процесів та їх види;
- узагальнити взаємозв'язок економічної інтеграції та міжнародної міграції;
- визначити методичні підходи аналізу міжнародної економічної інтеграції;
- проаналізувати стан та розвиток міграційних процесів в інтеграційних об'єднаннях із використанням сучасного аналітичного інструментарію;
- оцінити міграційні потоки України в умовах інтеграції;
- визначити перспективи розвитку міжнародної міграції в умовах глобалізації та пандемії;
- виявити найбільш та найменш привабливі країни для українських мігрантів.

Об'єктом дослідження є інтеграція та міграція як процеси у світовому господарстві.

Предметом дослідження виступають зв'язки між країнами цих об'єднань.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: критичного, історично-логічного та діалектичного аналізу і синтезу, наукової абстракції, індукції та дедукції, узагальнення та порівняння, а також графічний метод. Крім того, були використані спеціальні методи економічного аналізу (зокрема, метод аналогій, групування), статистичного. Особливу увагу під час дослідження приділено використанню комплексного й системного підходів. Розрахунки показників, побудова діаграм та графіків виконані із використанням програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження є: законодавчо-нормативні акти України та міжнародного права; навчально-методичні та енциклопедичні джерела; класифікатори й довідники; аналітичні огляди інформаційних агентств, науково-дослідних центрів і міжнародних відомств; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених (зокрема, монографії й періодичні видання); статистична звітність й аналітичні видання міжнародних організацій (ЮНКТАД, МВФ, СОТ, EUROSTAT, АТЕС тощо), Державної служби статистики України тощо.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних літературних джерел (з 49 найменувань). Вона

містить 56 сторінок тексту, 36 рисунків, 9 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА МІГРАЦІЇ

1.1 Поняття, особливості та етапи розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці

Інтеграція – економічна, політична чи соціальна – є найвищим рівнем міжнародних економічних відносин, через який здійснюється функціонування системи світового господарства. Вона має на увазі взаємодію країн в усіх сферах

суспільного життя, наслідком чого є зближення господарських механізмів – цей процес регулюється міждержавними угодами та спеціальними органами.

У таблиці 1.1. представлені поняття процесу «інтеграції» та їх розвиток протягом часу вивчення цього явища.

Таблиця 1.1 Історія наукової думки щодо визначення поняття «інтеграція»

№ з/п	Дослідник	Визначення
1	А. Авладєєв [1]	Інтеграція – один з найважливіших факторів, що визначають розвиток національних економік, які проявляються у розширенні та прискоренні міжнародних фінансових потоків.
2	А.Маршалл [41]	Економічна інтеграція – процес у світовій економіці та господарстві, який призводить до виникнення нової схеми ціноутворення та розподілу ресурсів між країнами об'єднання.
3	А. Пігу [2]	Вбачав в міжнародній економічній інтеграції вихід зі скрутного положення країни, якщо таке існує, шляхом створення нових робочих місць та доцільного використання природних ресурсів.
4	А. Вінер [44]	Наслідком інтеграції вважав поліпшене переміщення капіталу серед країн об'єднання, що призводить до збільшення прямих іноземних інвестицій у структурі капіталовкладень.
5	Б. Баласса [40]	Інтеграція – процес об'єднання країн, що складається з п'яти етапів, кожному з яких притаманне поліпшення торгівельних умов між країнами певного блоку.

Міжнародна економічна інтеграція являє собою процес об'єднання країн у господарському та політичному сенсі, який ґрунтується на глибокому взаємозв'язку та розподілі праці між національними виробництвами країн-учасниць. Мікрорівень характеризується взаємодією капіталів окремих господарських (підприємств, фірм) певних країн завдяки формуванню системи економічних угод між ними, створення філіалів за кордоном. На міжнародному рівні інтеграція здійснюється на основі створення економічних об'єднань держав і узгодження національних політик [3].

Для економічної інтеграції характерні такі особливості (рис. 1.1):

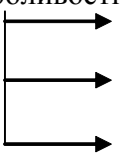
Особливості 	сплетіння національних економік, з'єднання процесів виробництва
	розвиток таких видів співробітництва як міжнародна кооперація та спеціалізація
	поява істотних змін у структурі економік країн об'єднань

Рис. 1.1 Особливості інтеграції

Серед передумов виникнення та розвитку інтеграційних процесів можна визначити ті, що зазначені на рис. 1.2:

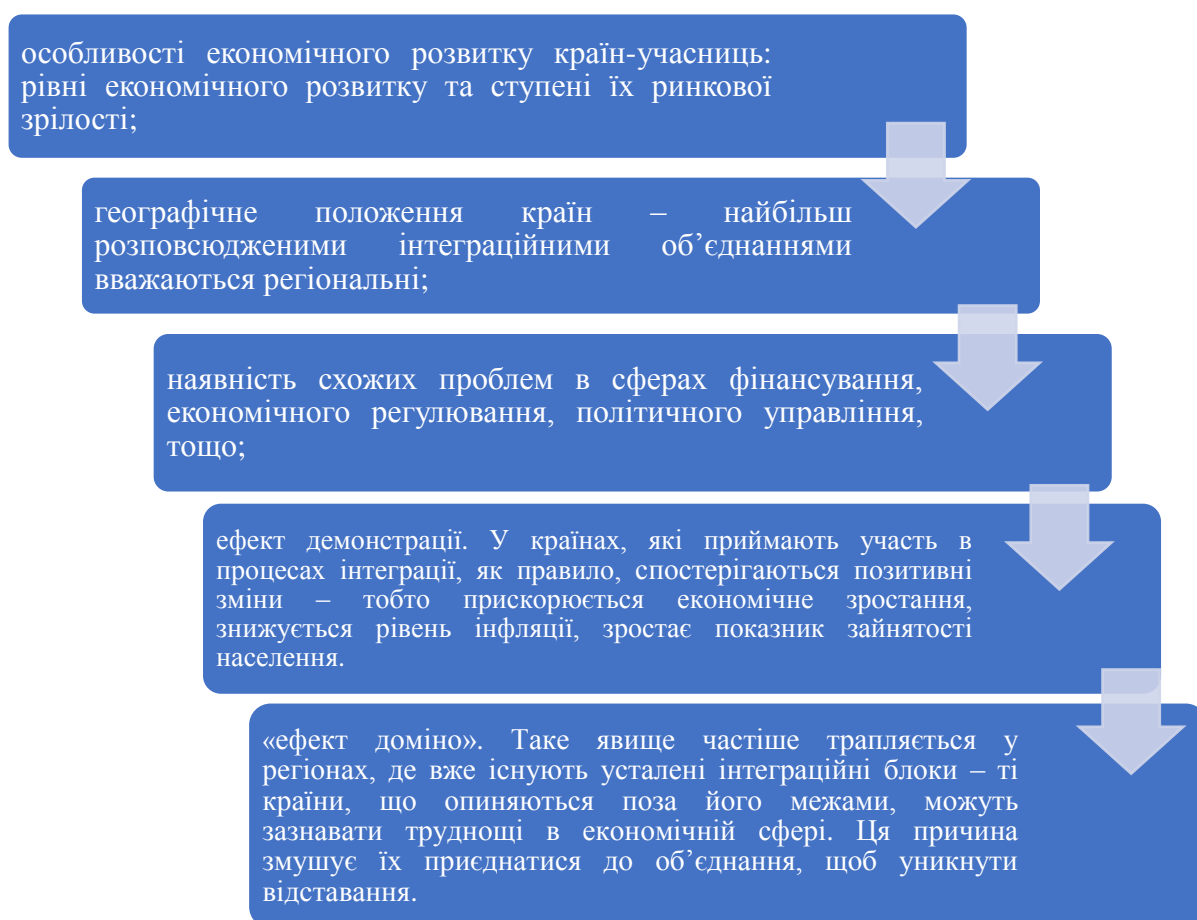

Рис. 1.2 Передумови виникнення та розвитку інтеграційних процесів

Зазначені вище передумови, однак, не є основними мотивами, через які країни прагнуть стати частиною інтеграційного об'єднання. Для цього існують більш вагомі причини та цілі.

Рис. 1.3 Причини міжнародної інтеграції

Міжнародна економічна інтеграція – не простий процес, який має декілька основних етапів, кожен з яких володіє особливостями та власними характеристиками. Ці етапи вказують на рівень зв'язків між країнами інтеграційного об'єднання. Більш вищий ступень інтегрованості надає державам можливість вільно торгувати між собою, а також відкриває перспективу до створення спільних інститутів влади та управлінських органів [4].

Варто додати, що деякі науковці вносять до цього переліку ще один етап процесу інтеграції – політичний союз. Він фактично означає, що країни-учасниці об'єднання проводять спільну зовнішню та внутрішню політику. На цьому етапі повинні бути створені організації та управлінські структури, які є наддержавною владою, та розпорядження яких – обов'язкові для всіх країн-учасниць інтеграційного процесу. Багато економістів вважають, що Європейський Союз прагне досягти такого етапу інтеграції, зробивши перший крок назустріч цілі – створення Європейського парламенту.

Таблиця 1.2 Етапи міжнародної економічної інтеграції

Преференційні торговельні угоди.	Підписання таких документів та їх ратифікація в країнах, що збираються
----------------------------------	--

	інтегруватися в певне об'єднання, означає створення єдиних тарифів та збереження рівня тарифів щодо третіх країн [6].
Зона вільної торгівлі	Створення такої зони базується на скасуванні митних бар'єрів у взаємній торгівлі між країнами-учасницями. Прикладом слугує Європейська Асоціація Вільної Торгівлі 1960 року. Таке співробітництво, загалом, не потребує системи контролю за виконанням домовленостей [7].
Митний союз	Цей етап спонукає держави здійснювати політику колективного протекціонізму завдяки відмові від митних тарифів країн-учасниць та встановлення спільного тарифу та єдиної торгівельної регулювальної системи по відношенню до третіх країн. Прикладом слугують договори між країнами Бенілюксу, ратифіковані у 1948 році, та в ЄС з 1968 року [5].
Спільний ринок	Це означає вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили між країнами інтеграційного об'єднання. Цей етап супроводжується інтеграцією у виробничій сфері. Спільний ринок створили країни Карибського Союзу – КАРИКОМ, 1973 рік, та країни Південної Америки – МЕРСОКУР, 1991 рік [7].
Економічний союз	Він передбачає здійснення координованої спільної політики в усіх сферах суспільного життя: від країн-учасниць вимагається уніфікація законодавства, стандартів, фіскальної, грошово-кредитної, валютної політики та економічних стратегій розвитку. Цей етап потребує створення установ та організацій, які будуть наділені правом координувати дії союзу та приймати рішення від імені об'єднання [7].

Прикладами економічного союзу виступають Європейський Союз, Союз арабського Магрибу та Західноафриканський економічний і валютний союз.

В основі міжнародної економічної інтеграції знаходиться складний комплекс причин, які пов'язані зі змінами у розвитку виробничих сил та зміщеннями на світовій арені. Головною з них виступає проблема ринку, на яку значно впливає міжнародний поділ праці та науково-технологічний прогрес [8].

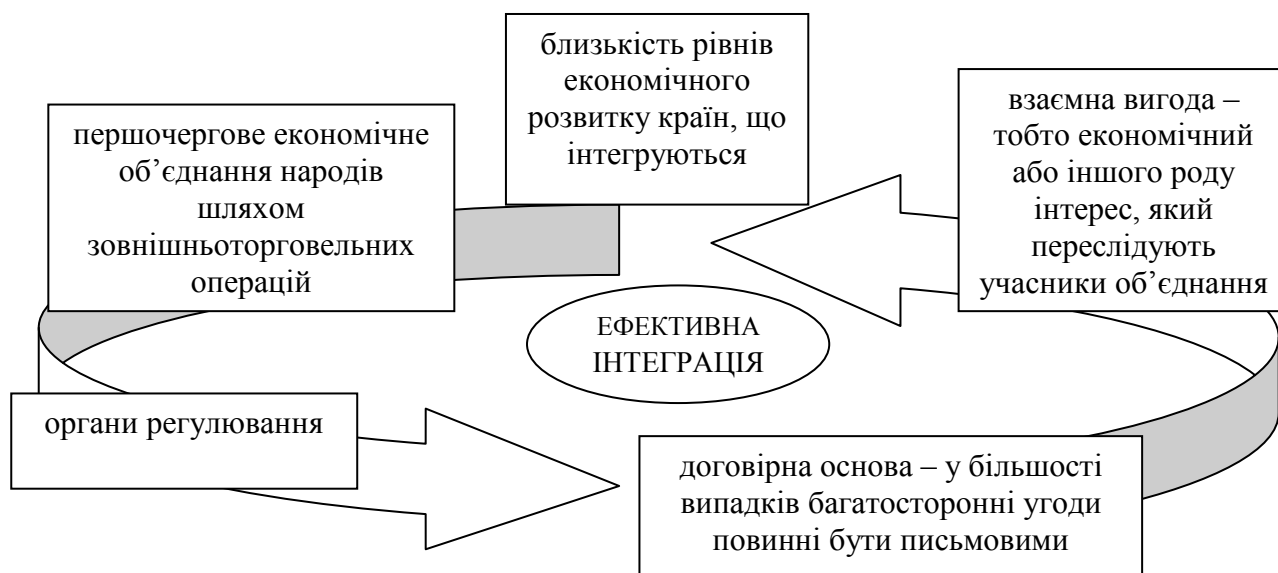

Рис. 1.4 Передумови для ефективної інтеграції

Процес об'єднання, як вважається, буде більш успішним, якщо спочатку утворюється інтеграційне ядро з однієї або декількох держав, які здатні притягувати і об'єднувати інші держави, доводячи, що, об'єднавшись, вони зможуть зайняти у світовій економіці більш вагомі позиції і швидше вирішити внутрішні економічні, політичні і соціальні проблеми, а також створити передумови для сталого довготривалого економічного зростання з мінімізацією можливого негативного зовнішнього впливу (з боку фінансових, сировинних і інших чинників).

В умовах глобалізації світової економіки класична концепція відносин між державами збагачується елементами комплексних відносин, в яких беруть участь не тільки офіційні організації, але і населення. Ці відносини раніше отримували інформаційну підтримку державними каналами, а тепер починають набувати безпосередній і транскордонний характер. В результаті відбувається інтенсифікація регіональних процесів. В їх основі лежать засоби зв'язку і транспорту, зовнішня торгівля, щільна мережа міжнародних і регіональних

організацій, ТНК, професійні та наукові організації. Цей процес посилюється внаслідок все більшої інформатизації населення в повсякденному житті, що створює щільні горизонтальні зв'язки [9].

Під впливом всієї сукупності названих чинників кожна країна змушена включатися в життя все більшого числа регіонів на основі солідарності за принципом взаємозалежності (відповідно до концепції Е. Дюркгейма). Така залежність неминуче викликає схильність до створення і розширення регіональних економічних просторів за межами території дії національних економік, сприяючи активізації інтеграційних процесів.

1.2 Міжнародні міграційні процеси: характеристика та види.

Міграція – це процес переміщення громадян однієї країни на території іншої з метою отримання громадянства, роботи, освіти та з інших – особистих, політичних, соціальних та економічних – причин.

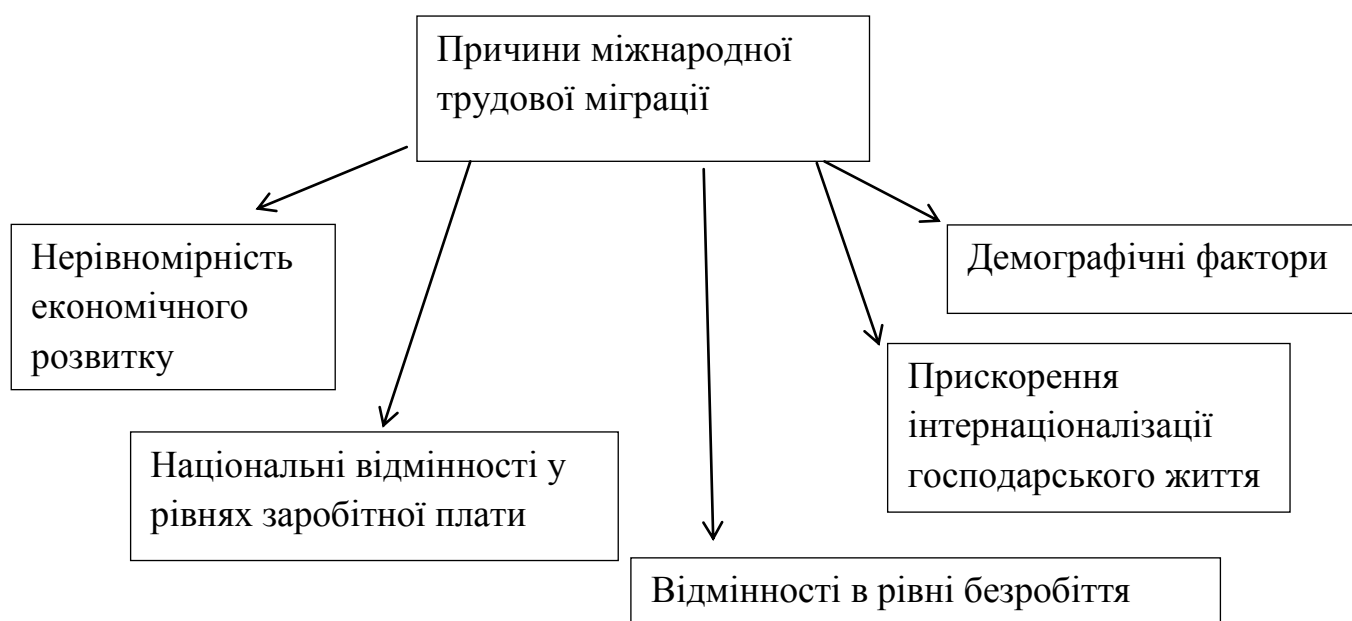

Рис. 1.5 Причини міжнародної трудової міграції

Основними видами міжнародної міграції є імміграція та еміграція.

Імміграція має на увазі переселення в приймаючу країну з метою оселитися там або знайти роботу на деякий час. Еміграція – виїзд з країни перебування до іншої держави.

Повернення емігрантів у країну громадянства та виїзд іммігрантів – рееміграція [2].

Міжнародна міграція робочої сили почала поширюватися через такі причини, як:

- зростання кількості населення;
- різні рівні економічного розвитку країн;
- науково-технічний прогрес;
- екологічні проблеми та нагромадження шкідливих виробництв;
- різні технічні рівні розвитку держав;
- відмінність у національних умовах праці;
- виникнення імміграційних центрів;
- незадовільні соціальні умови для працівників;
- політичні або релігійні переслідування;
- війни, конфлікти, небезпека для життя людей;
- незадовільний рівень життя у країні;
- природні катастрофи та рівень охорони навколишнього середовища [23].

Форми міжнародної міграції робочої сили

<p>Безповоротна – переїзд в іншу країну для постійного проживання на її території</p>	<p>Тимчасова – зміна країни проживання на деякий час</p>	<p>Сезонна – переїзд до іншої країни в визначений період року для пошуку роботи</p>	<p>Маятникова – виїзди з країни проживання на регулярній основі на визначений час. Обов'язкове повернення до своєї держави</p>
---	--	---	--

Рис. 1.6 Форми міжнародної міграції робочої сили

Трудова міграція можлива як всередині регіону і континенту, так і міжконтинентальна. Такий вид зміни місця проживання називається зовнішньою міграцією.

Внутрішня міграція має на увазі переміщення всередині однієї країни.

На сьогоднішній день міжнародна трудова міграція має п'ять основних напрямків.

- З країн з перехідною економікою до країн з високим рівнем економічного та промислового розвитку.
- Між високорозвиненими країнами.
- Між країнами, економіка яких знаходиться на етапі розвитку.
- З країн колишнього СРСР до високорозвинених держав.
- «Відтік умів» - переїзд до промислово розвинених країн працівників наукової сфери, а також висококваліфікованих спеціалістів [24].

Міжнародна трудова міграція впливає на вся країни, населення яких приймає участь у міграційних потоках. Але наслідки для приймаючих країн та тих держав, з яких виїжджають робітники, різні.

Таблиця 1.3 Наслідки міжнародної трудової міграції

Країни-донори	Країни-реципієнти
Зниження тиску на національному ринку праці	Збільшення виробничих потужностей
Збільшення середньої заробітної плати	Захист національних працівників від шкідливих виробництв, на яких може працювати запозичена робоча сила
Зростання рівні кваліфікації кадрів	
Притік капіталу від працівників з-за кордону	Стимування росту заробітної плати
Відплив некваліфікованих та малокваліфікованих робітників.	Зниження витрат на освіту працівників

Головною ознакою міграційних процесів сучасності, в умовах всесвітньої глобалізації, є постійне та значне збільшення масштабів міжнародної міграції через те, що до неї з кожним роком долучається все більша кількість країн. На сьогоднішній день майже усі континенти залучені у міграційні потоки світу [25].

1.3 Взаємозв'язок економічної інтеграції та міграційних процесів.

В умовах сучасної глобалізації, яка охоплює більшість країн світу, особливу поширеність набуває процес економічної інтеграції – підписання угод про створення економічних та політичних об'єднань для того, щоб створити нові масштабні осередки торгівлі та зони вільного переміщення грошей, робочої сили та факторів виробництва. Сучасна економічна інтеграція досягла майже найвищого рівня – адже Європейський союз, наприклад, на сьогоднішній день знаходиться на останньому етапі інтеграційних процесів, ставши економічним та політичним союзом. Він був створений на основі Євроатому та досяг найвищого ступеня розвитку з підписанням угоди у місті Маахстрих у 1992 році.

Розвиток об'єднання на етапі економічного союзу має на увазі відсутність бар'єрів у зовнішній торгівлі між країнами-учасниками, а також сприяння пересуванню капіталу, факторів виробництва та робочої сили. Створення та еволюція інтеграційного регіону призводить до того, що між країнами, що підписали договір про об'єднання, посилюються міграційні процеси, адже тепер, завдяки знищенню обмежень, робоча сила отримує можливість вільно переміщуватись між державами.

Так, наприклад, найбільш розвинені країни європейського регіону, що входять до ЄС, - такі як Франція, Німеччина, Данія, Швеція та Австрія стають магнітом для робітників з держав з перехідною економікою та менш розвинених країн [25].

Рис. 1.7 Країни-донори и країни-реципієнти робочої сили в Європейському Союзі.

Окрім робочої сили зі Східної Європи, «економічні гіганти» ЄС також приймають мігрантів з країн Близького Сходу. Саме неймовірний наплив робітників у 2015 році призвело до виникнення гуманітарної катастрофи – Європейської міграційної кризи. Кількість мігрантів у той час складала приблизно п’ятсот тисяч осіб за пів року.

Завдяки інтеграційним процесам менш розвинені держави переймають досвід «гігантів» та стимулюють розвиток власної економіки, що призводить до зміцнення позицій цих країн в якості сил тяжіння для робочої сили [11].

Коли у 2014 році між Україною та Європейським Союзом була підписана Угода про Асоціацію та безвізовий режим, кількість мігрантів, що покинули території нашої держави з метою знайти роботу в Європі, збільшилася майже вдвічі – на більше, ніж 50% у порівнянні з минулим роком. Так, наприклад, у 2017 році цей показник складав 200 тисяч осіб, а все у 2018 сягнув 600 тисяч осіб [49].

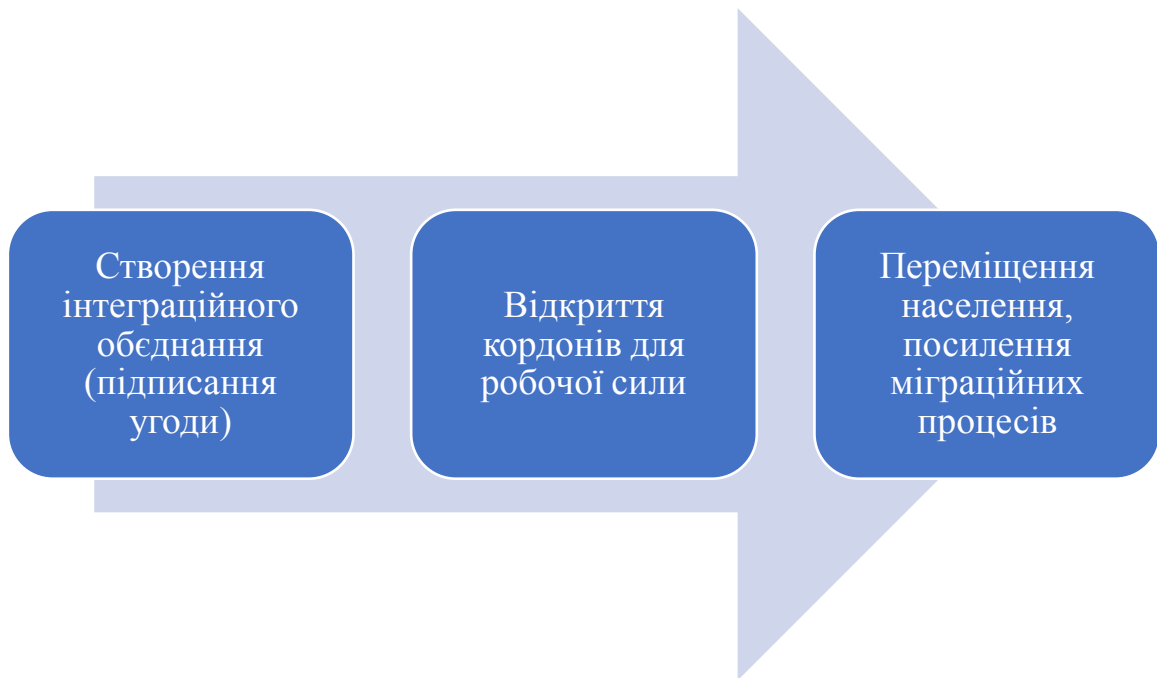

Рис. 1.8 Взаємозв'язок економічної інтеграції та міграційних процесів

В умовах сучасної пандемії кількість мігрантів значно зменшилася, однак показники виїзду українців до держав Європейського Союзу все ще доволі високі – так, у 2020 році з України виїхало понад 100 тисяч осіб [49].

Однак не тільки пошук роботи змушує українців залишати власну країну – на сьогоднішній день, завдяки інтеграційним процесам, студенти отримують можливість навчатися у вищих навчальних закладах розвинених європейських держав.

Ще одне інтеграційне об'єднання, яке вплинуло на міжнародну міграцію, - Північноамериканська угода про створення зони вільної торгівлі, яка була підписана у другій половині минулого століття трьома найбільшими країнами американського континенту. До НАФТА увійшли Канада, Мексика та США. Завдяки відкриттю кордонів з Мексики до розвинених країн Великої Сімки почали виїжджати мігранти. Міграційні процеси у кількісному вираженні досягали майже мільйона осіб щороку – через такий наплив робочою силою до Канади та США у Булому Домі було прийнято рішення про призупинення дії НАФТА. Ініціатором створення нової зони вільної торгівлі з Канадою став колишній очільник уряду Штатів – Дональд Трамп.

Підписання нової угоди, до якої Мексика не увійшла, врятувало США від великої кількості мігрантів – вже у 2019 році цей показник зменшився до 40% у порівнянні з 2018. Станом на липень 2019 до США вїхали 80 тисяч осіб, у той час як навесні цей показник був у два рази вищий [39].

Таблиця 1.4 Світові центри тяжіння та джерела робочої сили

Країни-магніти	Країни-джерела
США	Індія
Канада	Китай
Великобританія	Мексика
Норвегія	Бразилія
Австралія	Аргентина
Швейцарія	Україна
ОАЕ	Країни Африканського континенту
Ізраїль	

Отже, міжнародна економічна інтеграція є своєрідним поштовхом, який спричиняє посилення процесу міграції в угрупованнях країн. Завдяки знищенню кордонів для капіталу, робочої сили та факторів виробництва, кількість мігрантів збільшується. Це інколи призводить до створення колапсів у країнах-реципієнтах через те, що дешева робоча сила знижує попит на національних працівників та призводить до залежності від мігрантів [24].

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОХ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІГРАЦІЙНІ ПОТОКИ

2.1 Оцінка інтеграційних та міграційних процесів в Європейських країнах

На сучасному етапі свого розвитку процеси об'єднання у західноєвропейському регіоні вважаються найбільш розвиненими. Європейський Союз за всю історію свого існування подолав чотири етапи процесу інтеграції: від етапу зони вільної торгівлі до економічного союзу. Це регіональне об'єднання налічує 28 країн-учасниць.

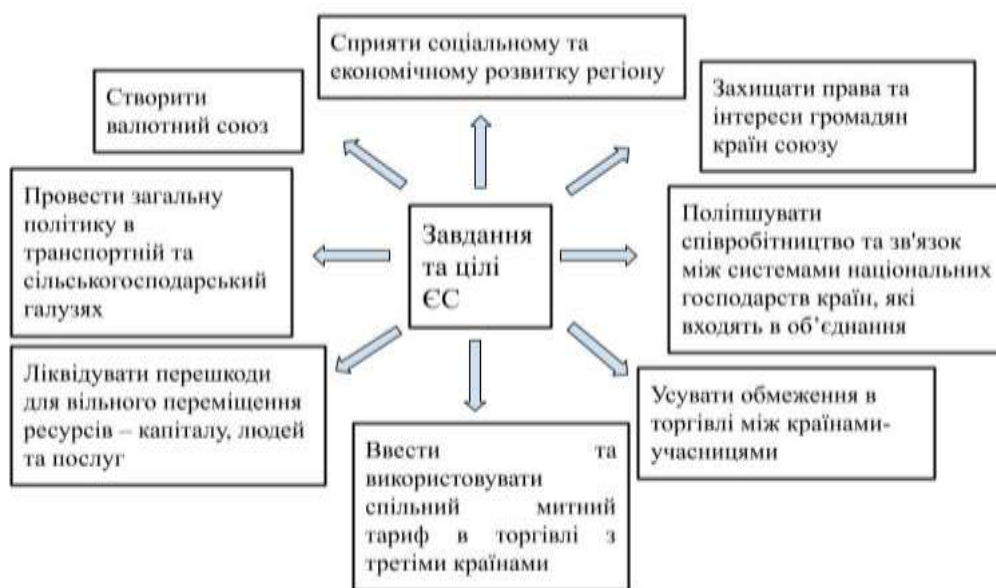

Рис. 2.1 Завдання та цілі Європейського Союзу.

Механізм функціонування ЄС базується на політико-правовій системі управління, яку складають наднаціональні або міждержавні органи та елементи національно-державного регулювання [16].

Бюджет Європейського Союзу формується за рахунок власних коштів об'єднання, що надходять з ввізного мита – компенсації різниці в цінах на

сільсько-господарські продукти в країні імпорту та на зовнішньому ринку, а також з внесків країн-членів, який складає 1,2 – 1,3% від ВВП.

Європейський Союз веде свій початок від утворення Європейської спільноти з вугілля та сталі і Європейської економічної спільноти, які склалися з шести країн у 1957 році. У наступні роки територія ЄС була збільшена за рахунок включення нових держав-членів, одночасно збільшуючи свою сферу впливу шляхом розширення політичних повноважень. У сучасному вигляді Союз існує на основі Маастрихтського договору, підписаному 7 лютого 1992 року і чинному з 1 листопада 1993. Останній значний перегляд конституційних принципів ЄС був затверджений у Лісабонській угоді, яка набула чинності у 2009 році. Юридично в ЄС не виділено столиці, але де-факто таким є місто Брюссель, де базуються більшість інституцій Європейського союзу.

Першими країнами, що виявили намір інтегруватися в єдине об'єднання у 1957 році були: Бельгія, Західна Німеччина, Італія, Люксембург, Нідерланди та Франція. До них трохи згодом – у 1973 році – приєдналися Великобританія, Данія та Ірландія. У 1981 у склад об'єднання також увійшла Греція, у 1986 – Іспанія та Португалія. 1 січня 1995 року членами Європейського Союзу стали Фінляндія, Австрія та Швеція. 1 травня 2004 року відбулося найбільше за уся історію розширення Європейського Союзу. Новими членами стали одразу десять країн: Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чехія [11].

Варто відзначити, що ЄОВС та Євратом були створені в якості противаги двом наддержавам, тобто вони були чимось на кшталт третьої сторони, що забезпечувала б конкуренцію у світовому господарстві. Спочатку домінували саме політичні причини об'єднання. Однак не слід повністю ігнорувати економічні мотиви, які відобразилися у прагненні створення спільного ринку, на якому б не існувало бар'єрів для руху капіталу, робочої сили та обладнання.

Економіка Європейського союзу на сучасному етапі свого розвитку є другою по величині економікою в світі в номінальному вираженні і відповідно до паритету купівельної спроможності. Так, у 2020 році ВВП ЄС оцінювався у 2,4 трлн. дол.,

що складає приблизно 20% від світового ВВП. Основною валютою об'єднання виступає євро. Економіка ЄС складається з внутрішнього ринку країн-членів, заснованого на принципі вільної торгівлі та новітніх соціальних моделях. ВВП на душу населення у 2020 році становив 35 тис. дол., в порівнянні з 57 тис. у США та 14 тис. у Китаї.

Основною фондовою біржою Єврозони і сьомим за величиною ринком капіталу є Euronext. Європейський Союз є не тільки економічним, а також і валютним союзом, представленим єдиною валютою – євро. Європейський союз, який представляє собою в господарському відношенні загальний ринок, самостійно бере участь у Світовій організації торгівлі під найменуванням «Європейські Співтовариства» поряд зі своїми власними державами-учасниками (тобто одночасно в СОТ беруть участь як ЄС, так і Німеччина, Франція, Люксембург і інші країни).

Найбільш потужними державами Європейського Союзу на сьогоднішній день вважаються Німеччина, Франція, Бельгія та Нідерланди. Саме їх частка у загальному імпорті, експорті та ВВП країн об'єднання найбільша.

Торгівельні операції найбільшого об'єднання західноєвропейського регіону здійснюються здебільшого між країнами Союзу, а також з північноамериканським та азіатським регіонами. Внутрішній імпорт ЄС у 2017 році склав – 7,026 млрд доларів, експорт – 3,347 млрд доларів. У 2020 році ці показники становили 4,3 млрд доларів та 2,4 млрд доларів відповідно [27, 28].

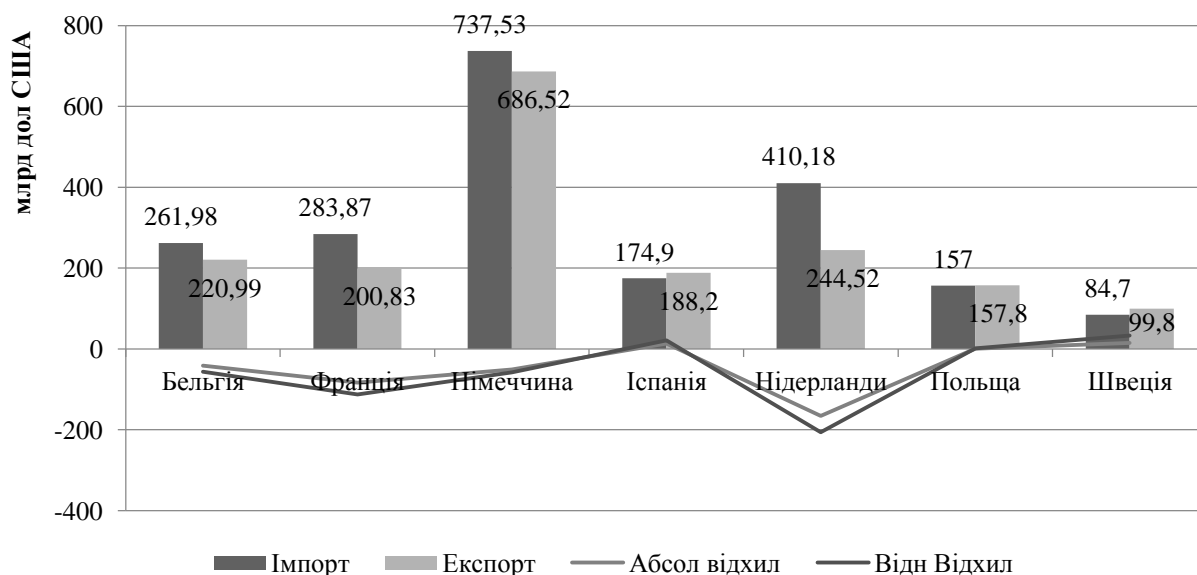

Рис. 2.2 Внутрішній імпорт та експорт країн ЄС, 2020 рік, млрд. дол. США*

Країни ЄС мають майже все необхідне, щоб забезпечувати власне існування без втручання третіх країн. Експорт та імпорт країн-членів ЄС між собою практично повністю задовольняє потреби держав.

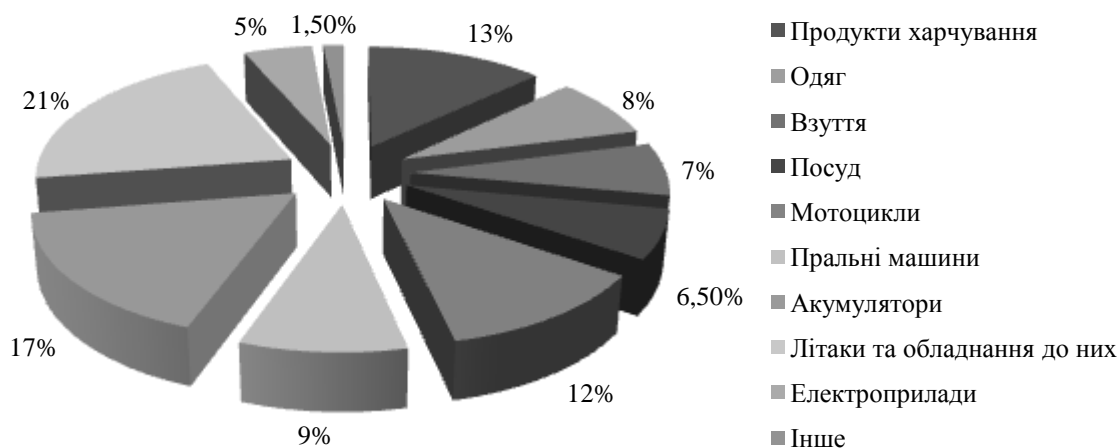

Рис. 2.3 Статті імпорту ЄС у 2020 році, % [27].

Окрім розвинених торговельних зв'язків, які отримали країни-члени Європейського союзу, між державами після заключення договору стали активно розвиватися міграційні процеси.

Створення Зони Вільної Торгівлі в європейському регіоні призвело до того що жителі країн, які входять в Союз, отримали можливість вільно переміщатися між країнами, що підписали договір.

Це створило нові можливості як для туристів, які приїжджають в інші країни на час, так і для студентів і працівників, які змінюють місце проживання для отримання освіти або роботи. Найпривабливішими країнами для мігрантів всередині Європейського Союзу є найрозвиненіші країни об'єднання, в числі яких: Бельгія, Франція, Німеччина і Великобританія.

Однак міграційні процеси ЄС охоплюють не тільки країни, що входять до складу європейського інтеграційного об'єднання. У розвиток країни регіону також приїжджають мігранти з Азії та Центрально-східної Європи.

Підвищення рівня міграції призвело до Європейської міграційної кризи у 2015 році, коли до Європейського Союзу прибуло більш, ніж 2,5 мільйони мігрантів. Після цього деякі з країн ЄС відмовилися приймати мігрантів та біженців, якщо їх кількість перевищує ту, що наведена у квотах інтеграційного об'єднання. Серед них: Австрія, Угорщина, Польща, Чеська Республіка, Італія, Мальта, Данія, Греція та Словаччина [27].

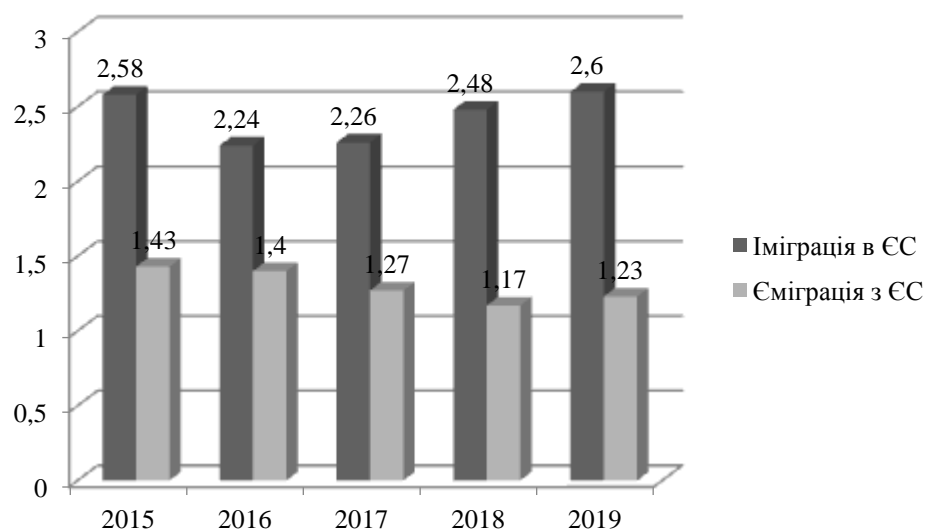

Рис. 2.4 Кількість мігрантів з ЄС, та в країни-члени інтеграційного об'єднання, 2015 – 2019 рр, млн. осіб.

З наведеної діаграми можна зробити висновок, що в останні п'ять років кількість мігрантів до країн ЄС коливалась у межах двох мільйонів осіб. Після ухвалення стратегії щодо повернення мігрантів до країн їхнього походження рівень міграції в країнах ЄС став трохи нижчим за показник 2015 року.

Кількість емігрантів з країн Європейського Союзу протягом п'яти років залишалася майже незмінною. Найбільш привабливими для європейських мігрантів є країни Американського континенту (Канада та США), а також нові індустріальні країни: Північна Корея, Японія та Сінгапур, які розвиваються у пришвидшеному темпі завдяки технологіям, на яких спеціалізується виробництво цих держав.

Найбільшими країнами-реципієнтами та країнами-постачальниками мігрантів у європейському регіоні стали Німеччина, Франція, Іспанія та Італія.

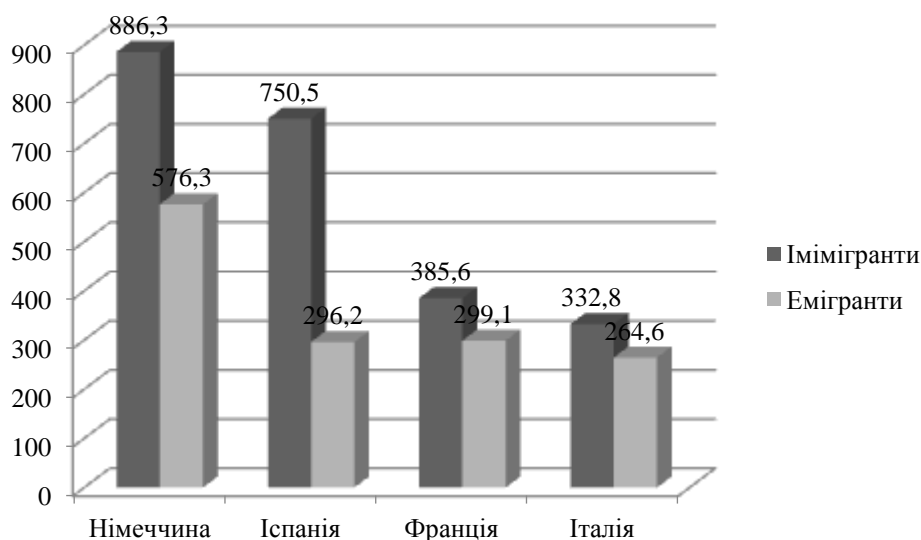

Рис. 2.5 Кількість імігрантів та емігрантів в країнах ЄС, 2020 рік, млн осіб.

Середній вік мігрантів, які прибувають до країн Європейського Союзу складає 27,6 років. З цього показника можна зробити висновок, що до Європи, загалом, мігрують студенти та молоді робітники. Також переважну кількість мігрантів складають чоловіки [24].

У 2020 році сукупна кількість мігрантів до країн ЄС знизилася через всесвітню пандемію коронавірусу.

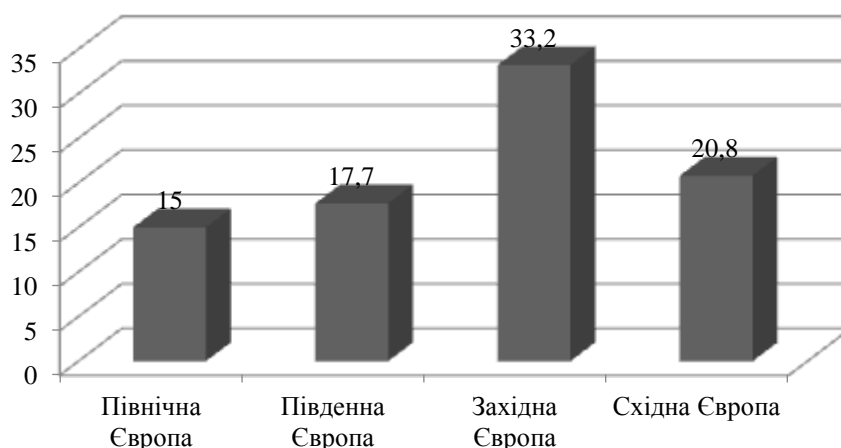

Рис. 2.6 Кількість мігрантів у субрегіонах Європи, 2020, млн осіб.

Найбільш вразливими до пандемічних змін у процесах переміщення населення виявилися такі країни як Чорногорія, Румунія, Кіпр та Сербія. Туристична індустрія зазнала значних втрат через закриття кордонів та локдауни. Притік туристів у курортні міста знизився на 85% у порівнянні з минулим роком.

2.2 Аналіз стану та розвитку міграції в інтеграційних об'єднаннях на американському континенті

Ще одним великим та потужним інтеграційним об'єднанням на світовій арені декілька років тому була Північноамериканська зона вільної торгівлі – НАФТА. Вона була утворена у 1994 році трьома країнами північноамериканського регіону – США, Мексикою та Канадою. На сучасному етапі свого розвитку НАФТА є найпотужнішим регіональним об'єднанням у світі. Його населення нараховує понад чотириста мільйонів осіб.

У 1988 році між США та Канадою була підписана Угода про вільну торгівлю, та в силу вона вступила у наступному році. У 1994 до цього альянсу приєдналася також Мексика [12].

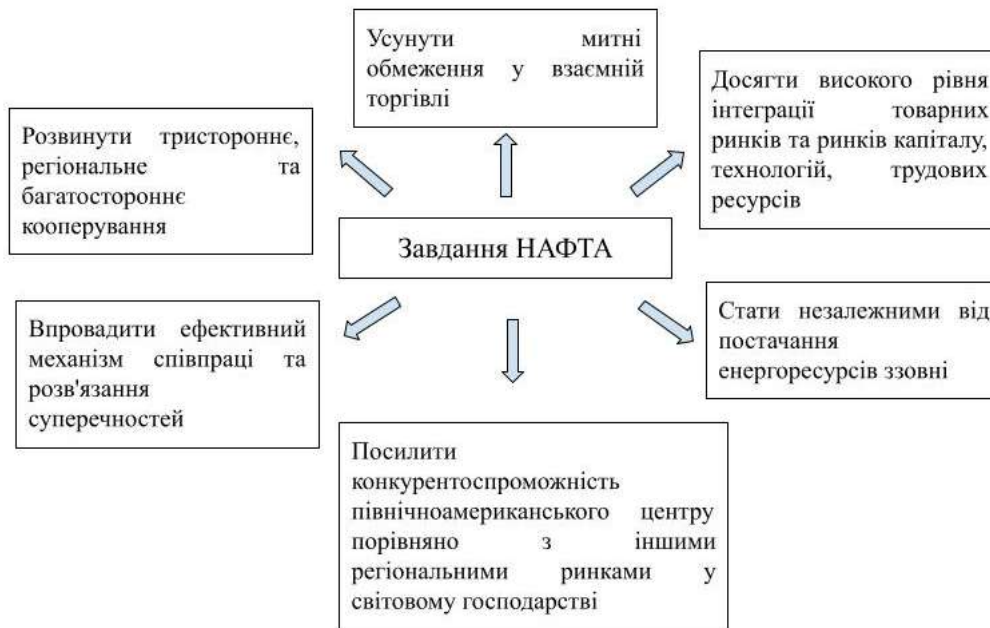

Рис. 2.7 Завдання та цілі НАФТА.

Специфіка цього об'єднання полягає в тому, що в нього входять лише три країни – але великі за такими показниками, як територія, населення та економічний потенціал, основою цього ринку виступає економіка США – лідера за конкурентоспроможністю у світовому господарстві, країни НАФТА є різними за рівнем економічного розвитку (Мексика та США), більшість зовнішньоторговельного обороту Мексики – 65% та Канади – 74% припадає на торгівлю саме з США, ринок охоплює багато сфер: виробництво, торгівлю, фінанси, інвестиції та міграцію робочої сили. Також важливо зазначити, що Північноамериканський ринок знаходиться на однаковій відстані від західноєвропейського та азійського регіону, тож має змогу рівномірно будувати відносини з цими економічними об'єднаннями. На сьогоднішній день держави НАФТА розглядають можливість приєднання до союзу країн Південної Америки, що дозволить створити єдину торговельну зону на всьому континенті.

Звісно ж, для такого масштабного об'єднання як НАФТА існували свої передумови:

- створення ТНК США в Мексиці та їх глибоке проникнення в економіку країни, створення філій, які принесли до менш розвиненої країни створення робочих місць;
- впровадження «американських» традицій ведення бізнесу у Канаді та перехід провідних галузей під владу США;
- глобалізація торгівлі у північноамериканському регіоні [15].

Спільним інтересом країн, що входять до НАФТА, є протистояння європейському об'єднанню та його впливу на світовий ринок, а також стримувати економічне піднесення азійського регіону, що бурхливо розвивається, та серйозно претендує на роль світового центру.

Масштаби зв'язку економік держав НАФТА можна побачити в їх загальній статистиці. США є основним експортером та імпортером для Канади та Мексики. На них припадає 80% товарів з Канади, що становить більш, ніж 20% експорту країни, 70% експорту та 65% імпорту Мексики. Частка США в прямих іноземних інвестиціях Канади – більше 75%, Мексики – 60% [31].

США	Канада	Мексика
Розширення ринку без мита для того, щоб реалізовувати свою продукцію. Отримати вихід до ринків країн Південної Америки через Мексику. Отримати доступ до економічних та енергетичних ресурсів Канади і Мексики. Збільшити виробництво та експорт аграрної, автомобільної та текстильної продукції.	Усунути перепони протекціонізму законодавства США, щоб вивести свою продукцію на американські ринки; Розширити внутрішній ринок через об'єднання з ринками США та Мексики; Збільшити товарообіг з Мексикою, бо, будучи відтісненою США, продукція Канади майже не постачалася на ці ринки; Вийти на ринки Латинської Америки; Підвищити комерційну	Підвищення рівня економічного розвитку. Можливість тимчасового в'їзду бізнесменів до США. Можливість в'їзду робітників з Мексики до США та Канади. Дешевші для споживачів Мексики товари з США та Канади. Відсутність тарифів. Вільне пересування капіталу, робочої сили та засобів виробництва у зоні вільної торгівлі.

аб ли ця	Т	активність, наслідком якої стане зростання виробництва та розширення меж зайнятості.	
----------------	---	--	--

2.1 Інтереси країн-учасниці НАФТА у створенні зони вільної торгівлі

У ряд факторів, що обумовили створення зони вільної торгівлі у регіоні Північної Америки, входять:

- географічна близькість країн-учасниць і елементи структур національних економік, що можуть доповнювати один одного;
- тісні торгові зв'язки між державами та виробнича кооперація;
- мережа американських ТНК в країнах об'єднання та їх проникнення в економіку;
- посилення позицій Європейського Союзу, Японії і нових індустріальних країн на світовому ринку [17].

Відмінність НАФТА від Європейського Союзу полягає в тому, що Канада та Мексика виступають більш як конкуренти, суперники в плані залучення капіталу і технологій США, а не беззастережні партнери. Також є різними рівні економічного розвитку країн об'єднання, їх стартові умови. Мексика, що багато років була у списку економічно відсталих держав з великим зовнішнім боргом, навіть на сьогодні дуже сильно відстає від своїх сусідів за цими показниками.

Найбільшою та найпотужнішою державою у Північно-Американському альянсі виступає США. Вона є центром цього угруповання та головним регулятором трьохсторонніх відносин.

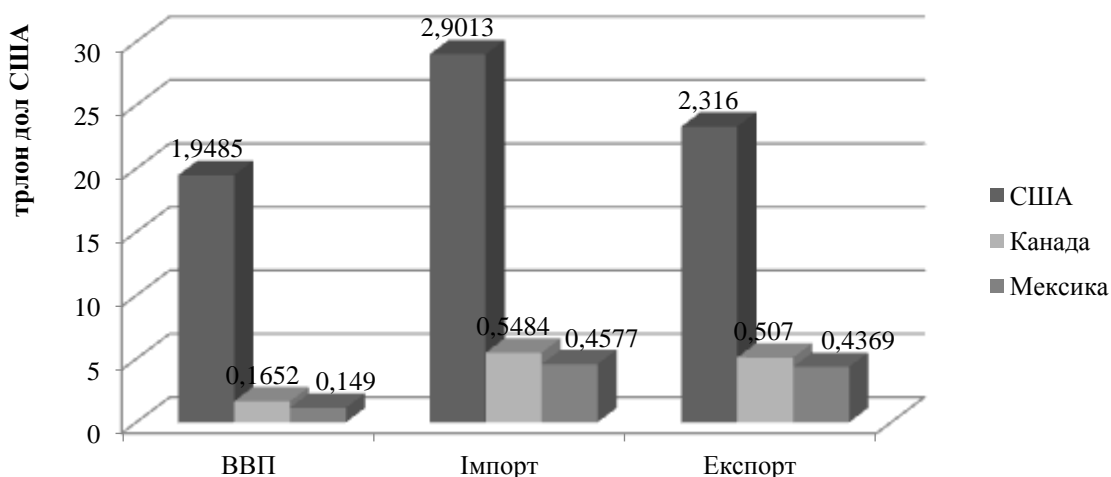

Рис.2.8 ВВП, внутрішній імпорт та внутрішній експорт країн НАФТА у 2017 році, трлн. дол. США [28].

ВВП США у 2017 році склав 1,946 трлн. дол. США, Канади – 1,652 млрд, Мексики – 1,149 млрд. Приріст ВВП у США – 4,11%, у Канаді – 7,6%, у Мексиці – 6,72. Не дивлячись на те, що всі країни НАФТА мають різні ринки економічного розвитку, приріст їх ВВП вказує на те, що кожна з країн стабільно розвивається [28].

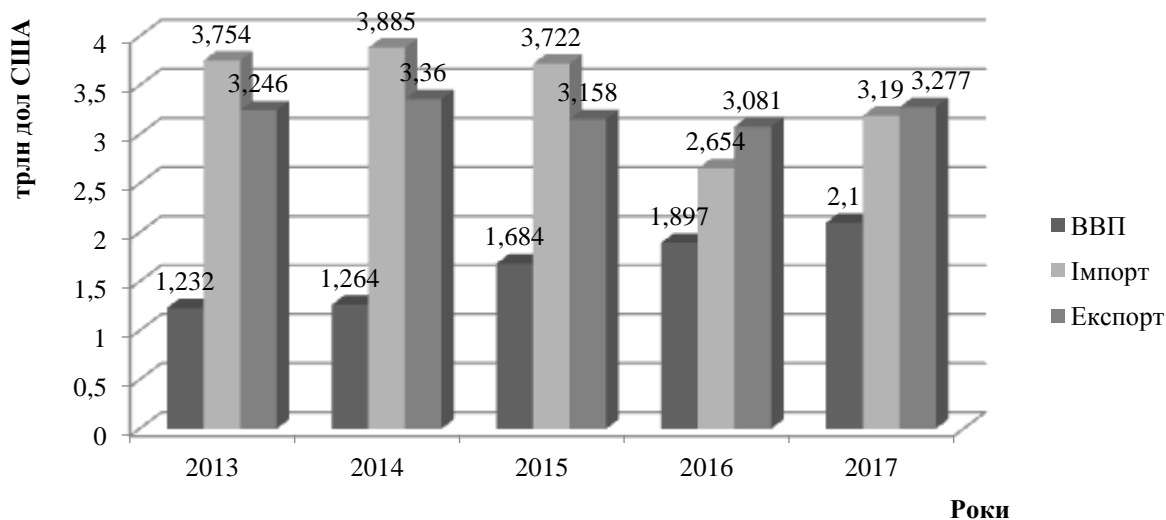

Рис. 2.9 Сукупний ВВП, імпорт та експорт країн НАФТА, 2013 –2017р., трлн. дол. США.

Головна ціль об'єднання країн північноамериканського регіону – створення зони вільної торгівлі, яка вдало функціонувала протягом багатьох років. США є

основним імпортером та експортером у цій трійці, тож на цю дереаву приходить ся 70% експорту Мексики та 60% експорту Канади. Серед переваг, що отримує США – залучення кваліфікованої робочої сили (через створення нових робочих місць завдяки розвитку філій ТНК), а також вихід на ринки Канади та Мексики зі своїми товарами та послугами [28].

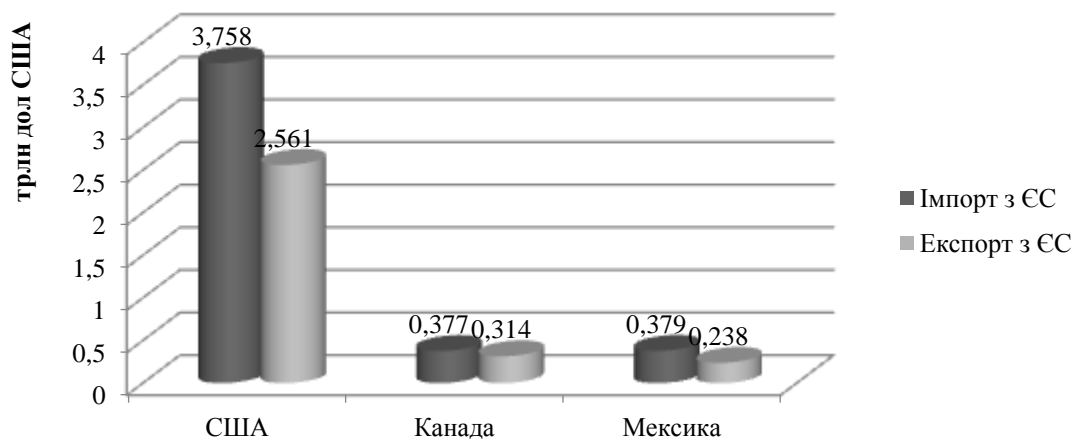

Рис. 2.10 Імпорт та експорт країн НАФТА з ЄС, 2017 рік, млрд.дол. США.

З наведеного рисунку можна зробити висновок, що США – найбільший імпортер серед країн НАФТА, бо на нього припадають не тільки внутрішня торгівля у північноамериканському регіоні, але також й торгівля з третіми країнами – наприклад, державами Європейського Союзу, Китаєм та Японією. Найбільшим партнером НАФТА а також його найбільшим конкурентом на світовому ринку виступає Європейський Союз.

Північна Америка могла б скласти серйозну конкуренцію Європейському Союзу на світовій арені, де приймають участь регіональні інтеграційні об'єднання, однак, НАФТА, не зважаючи на високі показники, має дещо інший характер інтеграційних зв'язків, аніж той, що є у країнах Західної Європи. Відмінність між ЄС та Північноамериканської зоною вільної торгівлі також полягає в тому, що в НАФТА США має домінуюче становище, у той час, як Європейський Союз пропагандує рівність країн, етап інтеграції для НАФТА – зона вільної торгівлі, для ЄС – економічний та валютний союз; між країнами-членами ЄС присутній сильний взаємозв'язок, між Канадою та Мексикою спостерігаються слабка торгівельна взаємозалежність; держави-члени Європейського Союзу приймають рівномірну

участь у русі факторів виробництва, у північноамериканському регіоні є деяка асиметричність економічної взаємодії США, Канади та Мексики [39].

Міграційні тенденції на Американському континенті можна коротко охарактеризувати як такі, що складаються з трьох головних потоків: Південно-Північні континентальні потоки, які походять з Латинської Америки і спрямовані в США та Канаду; міграційні потоки в сусідніх країнах, тобто субрегіональні потоки, в яких існують декілька підсистем; транс-океанна міграція за різними схемами в Північній і Південній Америці. В Північній Америці переважає імміграція, ключову роль в якій відіграють представники Азії. В Південній Америці переважаючими є еміграційні тенденції, а країнами призначення виступають в першу чергу Іспанія, меншою мірою - Японія. Ключовими факторами, які останнім часом впливають на міграційне переміщення виступають соціополітичні потрясіння, економічна криза, і, зрештою, відновлення економічного зростання. В Америці функціонують дві важливі Регіональні Міграційні Конференції – одна в Північній Америці і Карибському Басейні, інша в Південній Америці.

Таблиця 2.2 Країни реципієнти та країни-донори робочої сили та мігрантів на американському континенті

Країни-донори	Країни-реципієнти
Мексика	США
Чилі	Канада
Венесуела	Бразилія
Уругвай	Колумбія

Країни Південної півкулі охоплені численними інтеграційними об'єднаннями, які діють з різним ступенем ефективності.

У 1960 р був підписаний «Договір Монтевідео» між багатьма країнами Латинської Америки про створення Латиноамериканської зони вільної торгівлі (ЛАСТ). Ця організація в 1980-і рр. змінила Латиноамериканську асоціацію

інтеграції (ЛАМ). Будь-якої серйозної активності в плані здійснення континентальної інтеграції ЛАМ не виявила. Можливо, ця обставина наклало свій відбиток на появу цілої групи інтеграційних організацій в цьому регіоні.

Андский пакт об'єднує Болівію, Венесуелу, Колумбію, Перу, Еквадор. Ці країни створили економічний пакт ще в 1970-ті рр., Однак довгі роки він практично не діяв і лише в останні роки намітилося його пожвавлення. США підтримали цю організацію, підписавши з нею угоду про преференції, можливо, це рішення також вплинуло на відродження організації.

Загальний ринок країн Південного конусу - МЕРКОСУР включає Бразилію, Аргентину, Болівію і Уругвай. Як відзначають аналітики, ця група країн діє енергійно в напрямку створення регіональної зони вільної торгівлі. Зокрема, було знято більшість митних та інших протекціоністських бар'єрів у взаємній торгівлі [25].

Центральноамериканський Загальний ринок об'єднує Гватемалу, Коста-Ріку, Нікарагуа і Сальвадор. Відповідно до прийнятих рішень формально сформована зона вільної торгівлі і в кожній з країн було передбачено ліквідацію мит, а також введення обмежувальних торговельних тарифів щодо третіх країн.

Карибське співтовариство (КАРИКОМ) об'єднує 14 англомовних країн Карибського басейну. Всі ці острівні держави, колишні колонії Великобританії, є досить розвиненими країнами, що орієнтуються на ринок США і певною мірою Англії. Вони мало пов'язані між собою економічно і справедливо вважають, що зміцнення торгово-економічних відносин між близькими сусідами-країнами принесе їм певні вигоди. Тому в якості основної поставлено завдання збільшити товарний оборот між країнами Співтовариства, тим більше що воно вже раніше ввело в дію Угода про єдині зовнішніх тарифах в області торгівлі товарами і послугами.

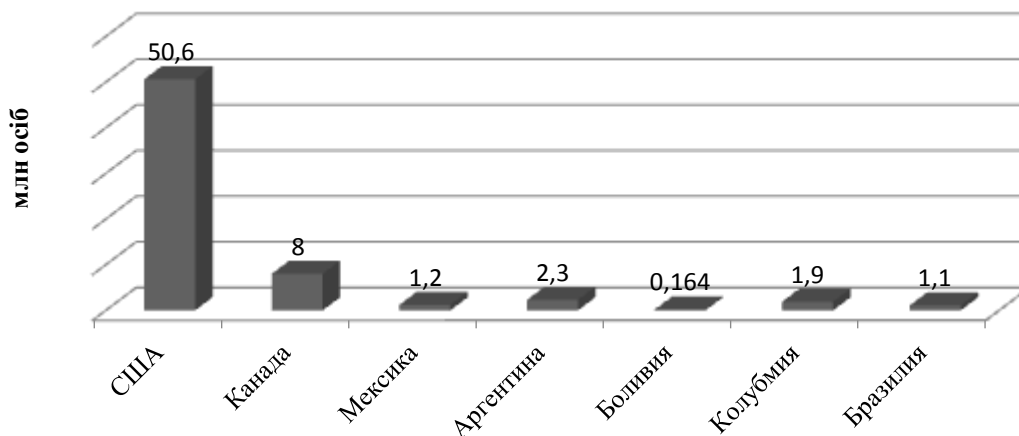

Рис. 2.11 Загальна кількість мігрантів у млн осіб у країнах американського континенту, 2020 рік.

Найбільш розвиненими країнами американського континенту є США та Канада. Вони входять до Великої Сімки та є найприваблівішими державами для мігрантів не тільки всередині континенту, але й за його межами. До Штатів та Канади прибувають мігранти з усього світу: Європи, Азії та Африки.

Два роки тому НАФТА опинилася у скрутному положенні. Ще під час передвиборчих перегонів нинішній президент США Дональд Трамп відверто критикував угоду про вільну торгівлю між Штатами, Канадою та Мексикою, а у квітні 2018 року розпочав переговори щодо перегляду положень угоди та укладення нової.

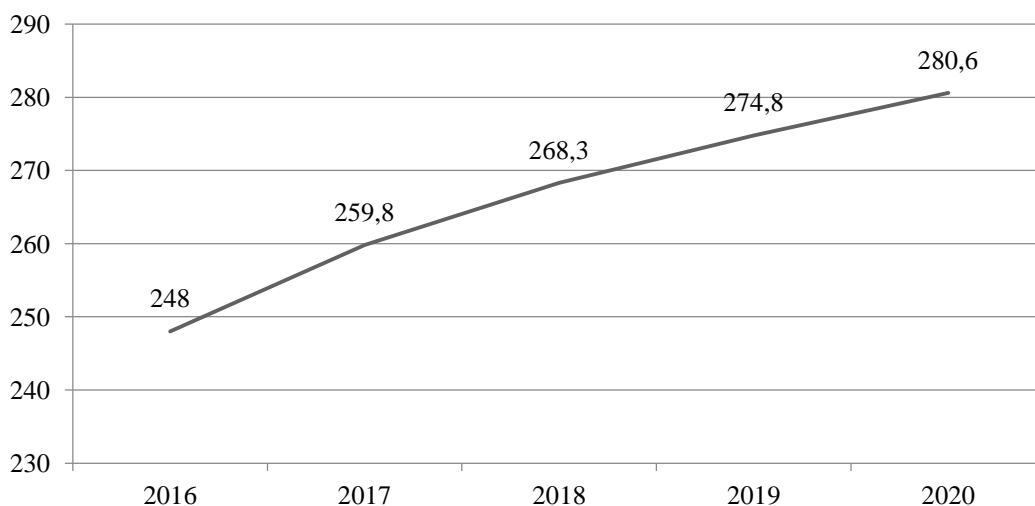

Рис. 2.12 Кількість мігрантів в американському регіоні, 2016-2020, млн осіб.

Основною його претензією є те, що, за його словами, Сполучені Штати втрачають робочі місця, дозволяючи займати їх мексиканцям та канадцям, а отже Америка занепадає в економічному плані через цю угоду. Так, наприклад, Інститут економічної політики США у своїй статті 2013 року виділив такі основні наслідки НАФТА для Штатів:

- Втрата 700 тисяч робочих місць через те, що бізнес переїхав до Мексики.
- Угода дозволила компаніям шантажувати робітників, змушуючи їх погодитися на нижчу зарплату.
- Масштабна міграція мексиканців до США.
- Китай отримав доступ до американського ринку через імплементацію принципів НАФТА в СОТ, МВФ та Світовому Банку [39].

У кінці серпня 2018 року стало відомо, що Сполучені Штати Америки підписали двосторонню угоду про торгівлю з Мексикою, фактично знищивши договір про Північноамериканську зону вільної торгівлі. Відтепер, нова угода змушує обидві країни збільшити обсяг автомобільних компонентів, вироблених виключно в США, Канаді та Мексиці з 62% до 75%. Окрім того, під тиском Д.Трампа було вирішено переглядати угоду кожні шість років.

Серед позитивних наслідків для США підписання цієї угоди – захист національних виробників автомобілей та запчастин для них, захист робітників та робочих місць. Для Мексики – підтримка малого бізнесу, покращення системи освіти. Але, завдяки жорсткій політиці Трампа щодо мігрантів, Мексика більше не матиме права на вільне пересування такого ресурсу як робоча сила зі своєї території на територію США.

Таблиця 2.3 Наслідки підписання нової угоди між США та Мексикою

США	Мексика
-----	---------

Збільшення кількості робочих місць для робітників з США	Підтримка малого бізнесу
Зменшення напруги через контроль над трудовою міграцією з Мексики	Відсутність права на вільне пересування такого ресурсу як робоча сила зі своєї території на територію США
Посилення політики, спрямованої на захист національного виробництва	Продовження постачання ПП з США для підтримки філій американських ТНК

Канада ж, що лишилася за бортом, має намір у найближчому часі підняти спірні питання: молочна продукція, захист культури та можливість розв'язання спорів у міжнародних арбітражах.

Отже, розпад НАФТА може призвести до створення нової зони вільної торгівлі між США та Мексикою, але послабить звязки між країнами Північноамериканської угоди, що спричинить конфлікт інтересів та, можливо, підвищення митних бар'єрів, а також знизить рівень впливу США на ринки Канади та перекриє доступ для мексиканських факторів виробництва на канадські ринки.

2.3 Україна в умовах інтеграції: оцінка міграційних потоків держави

Підписана у березні 2014 року Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом вивела нашу країну на новий рівень розвитку зовнішньої політики. Так, наприклад, був введений безвізовий режим, який дозволив громадянам України безперешкодно виїжджати за кордони держави та подорожувати країнами Європи. Це також підвищило рівень трудової міграції – зокрема, сезонної та маятникової.

Україна отримала можливість вільно торгувати з країнами-членами Європейського Союзу, що відкрило вітчизняним товарам доступ до нових ринків збуту. Це також призвело до збільшення потоку товарів з-за кордону.

Відкриті кордони між Україною та ЄС відкрило для нашої держави можливість отримувати іноземний досвід (у керуванні державними органами влади та бізнесом), а також можливість залучати інвестиційний капітал та запозичувати новітні технології виробництва товарів та послуг. Також українці отримали можливість мігрувати в країни Європейського союзу з метою отримання роботи. Але кількість днів, які у безвізовому режимі може проводити українець на території ЄС складає 90 днів. Отже міграція для громадян нашої країни може бути маятниковою або сезонною.

Інтенсифікації транскордонної мобільності населення сприяло набуття Україною у червні 2017 р. безвізового режиму поїздок до ЄС. Із червня 2017 по червень 2019 прикордонники зафіксували 42,6 млн перетинів громадянами України кордону з ЄС, серед яких 9,2 млн за біометричними паспортами, у т.ч. майже 3 млн без віз. Протягом другого року безвізу (червень 2018 – червень 2019) у безвізовому порядку громадяни України здійснили 2,35 млн поїздок до ЄС, що у 4,2 раза більше, ніж протягом першого року його дії (червень 2017 – червень 2018) [48].

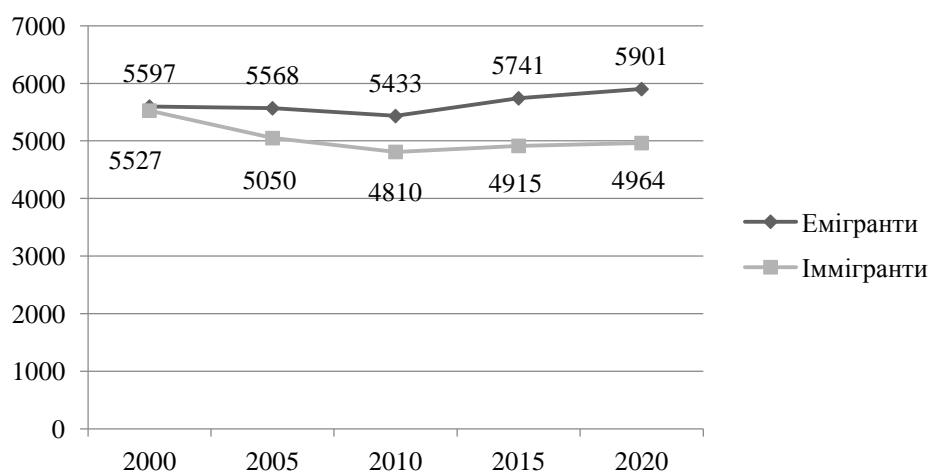

Рис. 2.13 Кількість емігрантів з України та іммігрантів, які проживають на її території, тис. осіб, 2000-2020.

Найбільша кількість українських мігрантів – 65% обирають країни Європейського Союзу: Польщу, Німеччину, Францію з метою знайти роботу або отримати освіту. Середній вік українських мігрантів складає 27 років, адже переважна більшість з них – студенти.

Україна є привабливою для мігрантів з країн Близького Сходу, до нашої держави часто приїжджають студенти-медика та біженці, які мають на меті переїзд в одну з країн Європи.

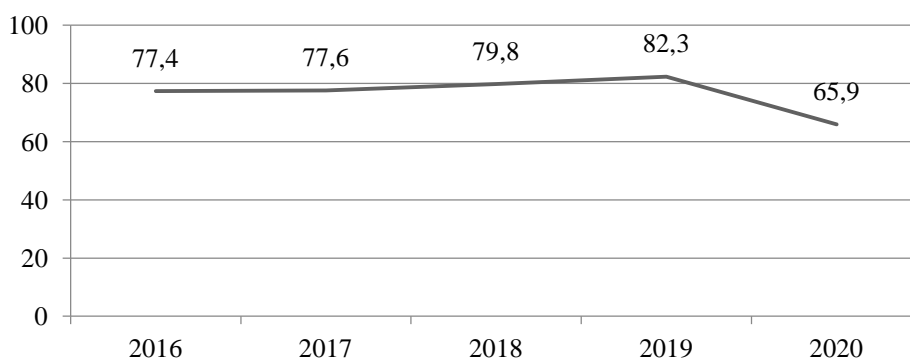

Рис. 2.14 Кількість українських студентів закордоном, 2016-2020, тис. осіб.

Для українських студентів найбільш привабливими є такі країни, як Польща, Чехія, Іспанія, Канада, Італія, Австрія, Великобританія та Німеччина. Деякі з цих країн пропонують подальше працевлаштування найкращим учням вищих навчальних закладів, а це, в свою чергу, допомагає українським студентам отримати робочу візу та, можливо, змінити громадянство.

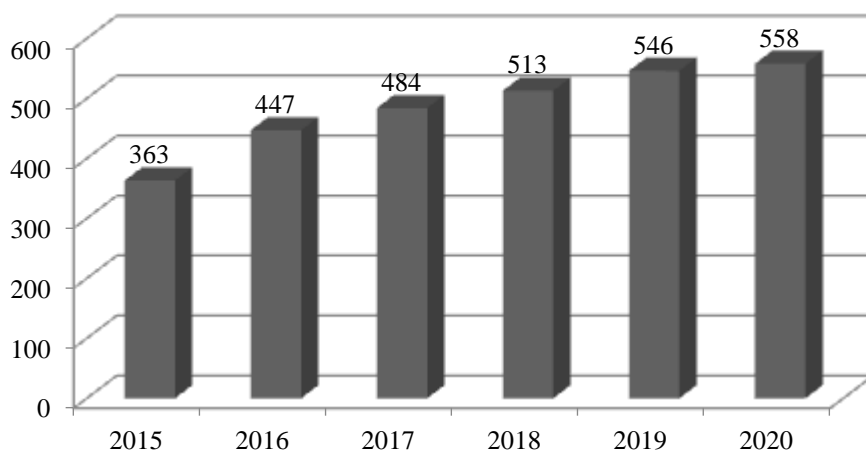

Рис. 2.15 Чисельність громадян України, які мають статус довготривалого мігранта в країнах ЄС, тис. осіб, 2015-2020.

Головними країнами-реципієнтами мігрантів з України є Польща, в якій постійно проживає приблизно 250 тисяч українців, Чехія та Словаччина з 135 тисячами осіб, Румунія – 130 тисяч, Сербія – 50 тисяч та Хорватія – 25 тисяч українців [49].

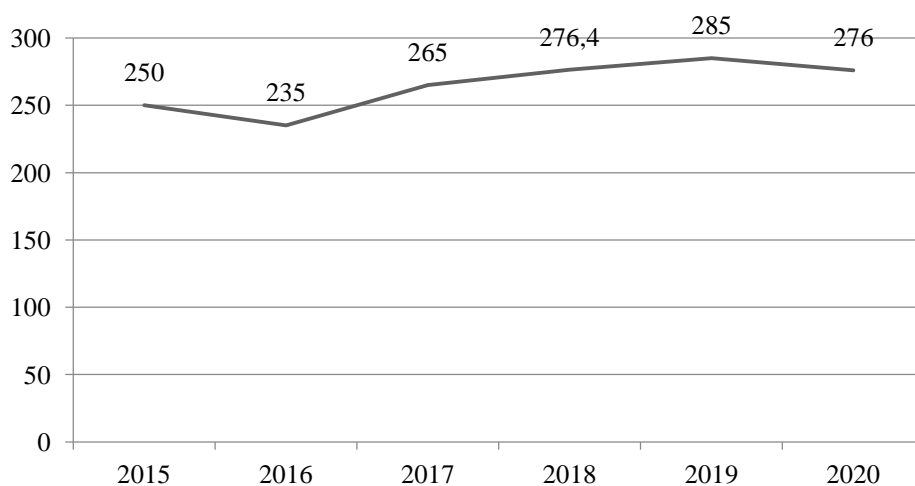

Рис. 2.16 Кількість іноземців, які постійно проживають в Україні.

Наша країна займає не останнє місце у світових міграційних процесах. Вона кожного року приймає мігрантів з сусідніх країн та країн Близького Сходу. Так, наприклад, у 2018 році кількість мігрантів-іноземців в Україні склала 27 млн.

Більшість прибула з Молдови – приблизно 4 мільйони, з Білорусі – 2,5 млн, з Росії – 1,5 млн, з Польщі – 1 млн.

У 2019 році в Україні одночасно перебували 829 тисяч громадян Угорщини та 640 тисяч громадян з Румунії [49].

Для України міграційні процеси мають як позитивні, так і негативні наслідки.

Таблиця 2.5 Позитивні та негативні наслідки трудової міграції для України

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
<ul style="list-style-type: none"> – Додаткові валютні надходження від трудових емігрантів. – Інтеграція України до світового ринку праці. – Можливість для робітників реалізувати свої здібності. – Послаблення соціальної напруги та запобігання безробіттю. 	<ul style="list-style-type: none"> – Зменшення чисельності населення України. – Тиск на національний ринок праці через конкуренцію з іноземними робітниками. – Втрата конкурентоспроможної робочої сили. – Витрати на підготовку фахівців. – Зростання злочинності.

За даними соціологічного моніторингу, який щорічно проводиться Інститутом соціології Національної академії наук, лише протягом року дії безвізу скористалися можливістю відвідати країни ЄС 18% дорослого населення, у т.ч. 7,6% подорожували, 5,4% відвідували друзів чи родичів, 4,7% шукали роботу, 0,5% виїздили на навчання, 1,1% відвідували професійні заходи (виставки, конференції). Найчастіше без віз подорожувала Європою молодь до 30 років, особи з вищою освітою. Удвічі частіше, ніж в цілому по Україні, без віз виїздили за кордон мешканці Західної України. Міграційна присутність українців в Європі зростає. За даними Євростату, кількість чинних на кінець року дозволів на перебування громадян України на території ЄС-28 протягом останнього десятиліття 8 За два роки безвізу українці понад 40 млн разів відвідали ЄС [49].

В умовах пандемії кількість українських емігрантів зменшилася, але зараз, після виходу з локдауну та відкриття кордонів, міграція може знову стати однією в

головних проблем для нашої країни. За даними Укрстату, очікується збільшення кількості трудових мігрантів до країн ЄС до 300 тисяч осіб у 2021 році [24].

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1 Особливості розвитку міграції в умовах пандемії.

З початком пандемії коронавірусу, вся форми мобільності людей зазнали значного впливу. У тому числі COVID-19 значно вплинув на міжнародні міграційні процеси.

Через закриття кордонів багато хто був вимушений відкласти поїздку за кордон або скасувати свої плани. Тисячі мігрантів залишилися без роботи та були вимушені зостатися у своїх країнах, інші ж – опинилися у пастці в державах, де вони працювали, не маючи змоги повернутися додому.

Однак, не зважаючи на те, що коронавірус спричинив порушення потоків міжнародної міграції, кількість іноземців, що перетнули кордон значно збільшилася за останні двадцять років. У 2020 році кількість мігрантів склала майже 280 мільйонів осіб. На початку 2000-х років міграційні потоки оцінювалися у 48-50 мільйонів, а вже після 2010 року цей показник збільшився майже на 60 млн. На рівні з трудовими мігрантами зростала також кількість біженців та шукачів притулку – їх частка серед іноземців-мігрантів складала приблизно 15%.

Прогноз Світового Банку зазначає, що пандемія коронавірусу буде мати вплив не тільки на кількість мігрантів, але й на грошові перекази, які поступають з-за кордону. У США цей показник складав 545 млрд дол у 2019 році, а вже у 2021 перекази знизяться до 470 млрд дол [34].

Грошові перекази мігрантів є засобом покращення умов існування сімей та громад у країнах походження, збільшують об'єм інвестицій в сфері освіти, охорони здоров'я та інфраструктуру.

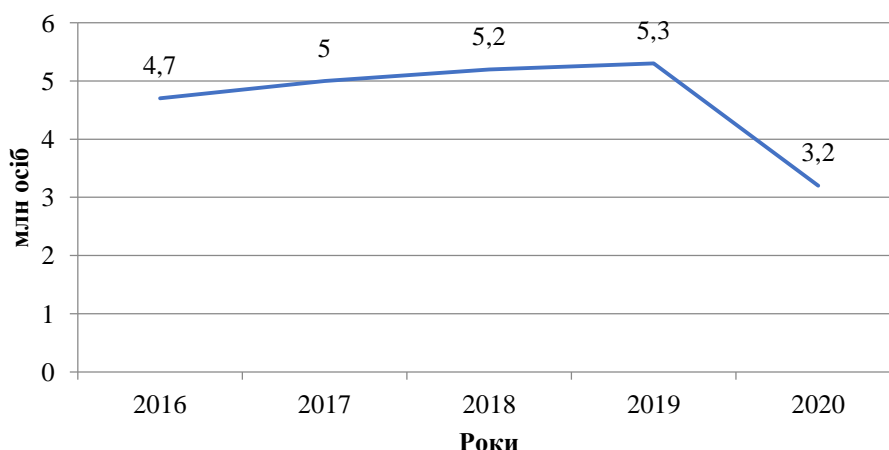

Рис. 3.1 Міграційні потоки до країн ОЕСР, 2016-2020 роки, млн осіб.

Пандемія серйозно вплинула на міграційні потоки у 2020 році, у 2021 поступово все вертається на свої місця. Але, за прогнозами Міжнародної організації міграції, мобільність ще деякий час не зможе повернутися до попереднього рівня – того, який спостерігався протягом 2015-2019 років, коли міграційні потоки неймовірно збільшилися через відкриття кордонів (наприклад, українці завдяки Угоди про Асоціацію з ЄС отримали можливість вільно пересуватися між кордонами європейських країн протягом 90 днів). Тенденції міграційних потоків стали змінюватися відповідно до нових – пандемічних – умов [31].

Рис. 3.2 Особливості міжнародної міграції в умовах пандемії.

Через зменшення кількості мігрантів та вимушене перебування імігрантів в країні походження, збільшився рівень безробіття. У Швеції майже 60% початкового зростання безробіття припало на імігрантів.

Найбільшої шкоди пандемією було нанесено імігрантам країн Південної Європи, Ірландії та Австрії, в яких рівень зайнятості впав на 4% порівняно з минулим роком. Винятком щодо зниження рівня зайнятості та безробіття вважаються Великобританія, Чеська Республіка та Фінляндія, в яких високо розвинений дистанційний вид роботи для висококваліфікованих працівників.

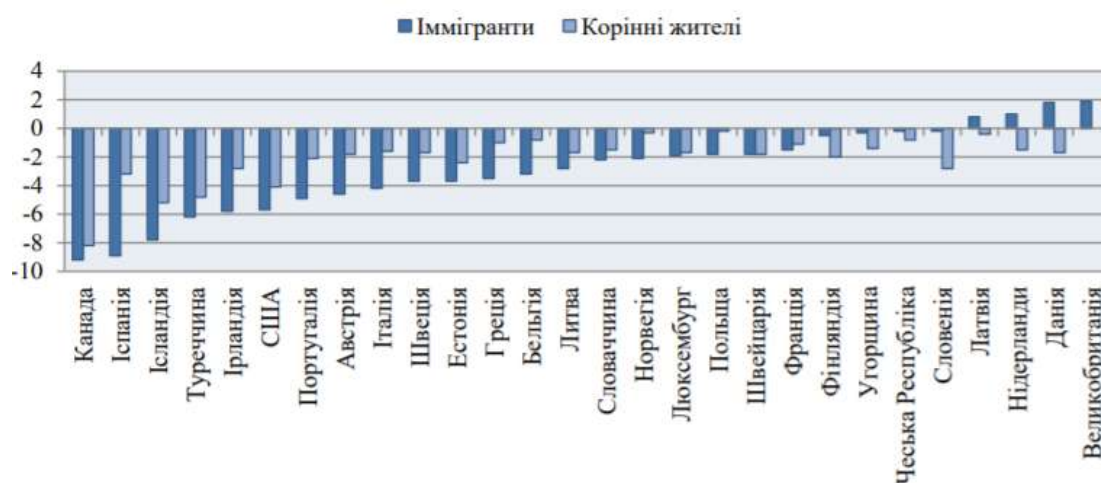

Рис. 3.2 Зміна рівня зайнятості між 2 кварталом 2019 року та 2 кварталом 2020 року за місцем народження, млн осіб

Пандемія вплинула не тільки на трудових мігрантів, але й на біженців та шукачів притулку. Не зважаючи на те, що пандемія призупинила міжнародні процеси обміну праці, капіталу та інших факторів виробництва, вона не зупинила такі катаклізми як війна та стихійні лиха. Біженці наразі не мають можливості переїхати до країн-реципієнтів через закриття портів та вимушену ізоляцію держав. Зростає також кількість заяв про вислання на кордонах [31].

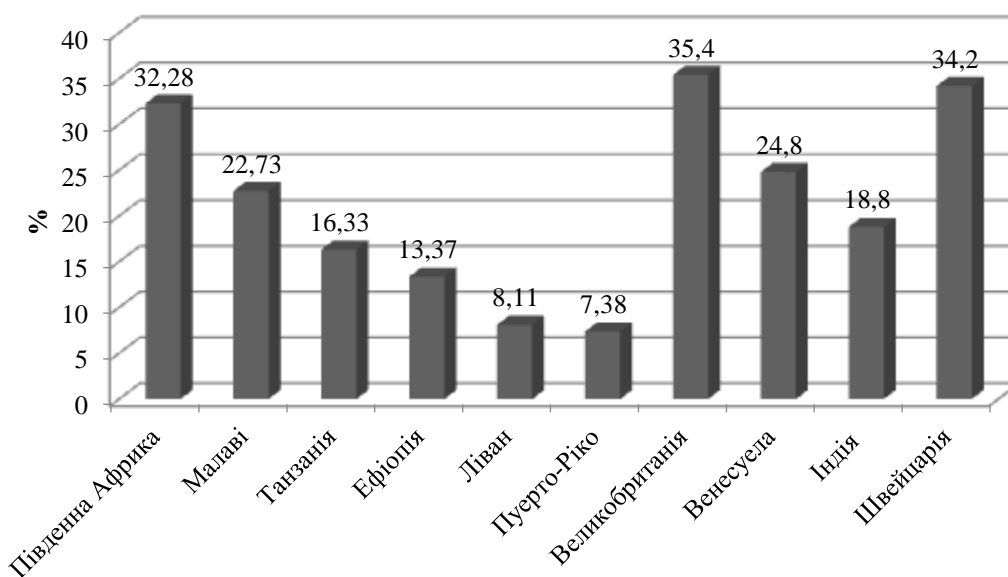

Рис. 3.3 Зниження кількості мігрантів в країнах світу, 2020 рік, %.

Більшість країн, які втратили звичний наплив мігрантів наразі вимушені задіяти власних громадян в якості робочої сили. Найбільш розвинені країни, такі як Швейцарія та Великобританія, а також Південноафриканська Республіка, розробляють стратегії, які дозволять робітникам працювати в онлайн-режимі, дистанційно. Але менш розвинені країни все ще мають потребу в робітниках (як власних, так і іноземців), які будуть виконувати свої обов'язки на місцях.

Однак не всі країни демонструють значне зниження обсягів міжнародних мігрантів. Більшість країн Південної Америки у 2020 році залучили на 33% іммігрантів більше, ніж у 2019. Зросла кількість іноземних працівників також в Еквадорі, Перу, Чилі, Колумбії та Бразилії [31].

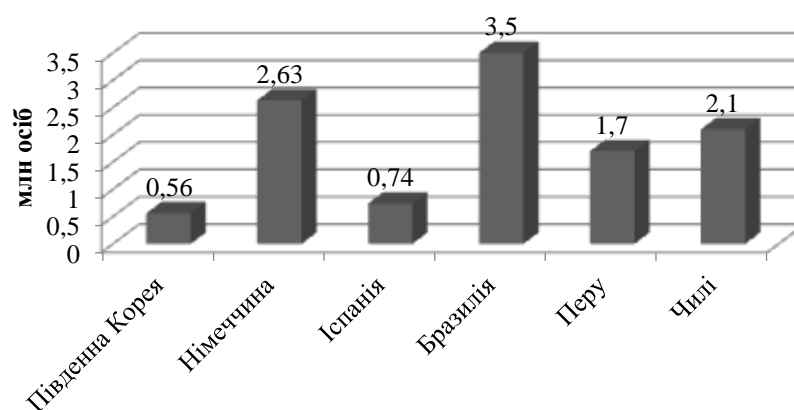

Рис. 3.4 Кількість мігрантів в країнах світу, 2020 рік, млн осіб.

Не зважаючи на загальне зниження показників міграційних потоків під час пандемії, кількість міжнародних мігрантів все одно залишається великою. Так, наприклад, з Європи до розвинених країн американського континенту та Азії виїхало понад 60 млн осіб, а з Центральної та Південної Азії – понад 50.

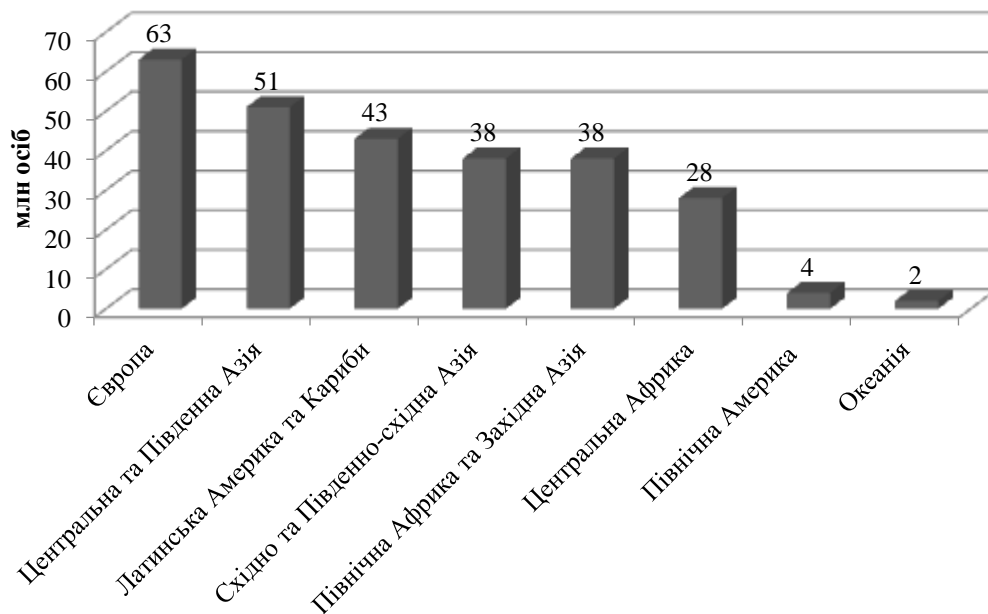

Рис. 3.5 Регіони-донори міжнародних мігрантів у 2020 році та їх показники, млн осіб.

Загалом, пандемія COVID-19 значно вплинула на міжнародну мобільність людей, зокрема на обсяги потоків міжнародних мігрантів. Очікувані обсяги міжнародних мігрантів не були досягнуті, адже через карантинні заходи міжнародні мігранти були змушені залишитись у приймаючій країні, або змінити вектор своїх переміщень в інші регіони світу, чи навіть повернутись на батьківщину. Дії урядів, закриття кордонів, транспортні обмеження, вимоги щодо 14-денної самоізоляції, втрата робочих місць, безумовно, вплинули як на мобільність мігрантів, так і, відповідно, на регіональну структуру міжнародних міграційних потоків. А ті країни, які, в умовах корона кризи, навпаки, полегшували процедури в'їзду для такої категорії як трудові мігранти, зокрема сезонні працівники та мігранти, зайняті в основних секторах економік країн-донорів, або не вводили жорсткіших, у порівнянні з іншими країнами, карантинних заходів, та все-таки, домоглись того, що у їх регіонах кількість міжнародних мігрантів зростає.

3.2 Сценарій розвитку трудової та академічної міграції: найбільш та найменш привабливі для українців країни.

Україна займає не останнє місце в потоках міжнародної трудової та академічної міграції. Тисячі громадян нашої держави кожного року переїжджають в інші країни, щоб знайти нове місце роботи, або отримати якісну вищу освіту. Середній вік українських мігрантів складає 27 років. Середня кількість емігрантів з України в останні п'ять років складала приблизно 2-3 мільйонів осіб щорічно.

Найбільш привабливими країнами для наших громадян вважаються розвинені країни європейського регіону та Північна Америка. Наразі популярністю серед українських шукачів роботи та студентів користуються Польща та Чеська Республіка завдяки близькому територіальному положенню, спільним кордонам, легкістю в пересуванні між країнами, вищим рівнем життя, ніж в Україні, та відносною доступністю цін на проживання та навчання за кордоном.

На сьогоднішній день Україна займає чільне місце за кількістю трудових мігрантів та входить до топ-10 постачальників робочої сили в Європі. Одним з найбільших сплесків трудової міграції вважається 2013 рік, коли внаслідок економічної кризи та анексії Криму українці покинули межі держави в пошуках кращого життя.

Оцінка Центру економічних стратегій у 2018 році визначила, що кількість мігрантів досягла 4 млн, при цьому водночас за кордоном перебували приблизно 2,7 млн осіб. Наприкінці того ж року, кількість емігрантів з України збільшилася до 7 млн, і цей показник був майже незмінним протягом 2019 року. Більшість українців, переїхав до іншої країни, не мали урегульованого статусу, однак це змінилося після того, як у 2014 році між Україною та Європейським Союзом була підписана Угода про Асоціацію. У 2019 році, коли Україна вже отримала безвізовий режим, умови працевлаштування для українців у Польщі були спрощені, тому кількість нелегальних працівників знизилася.

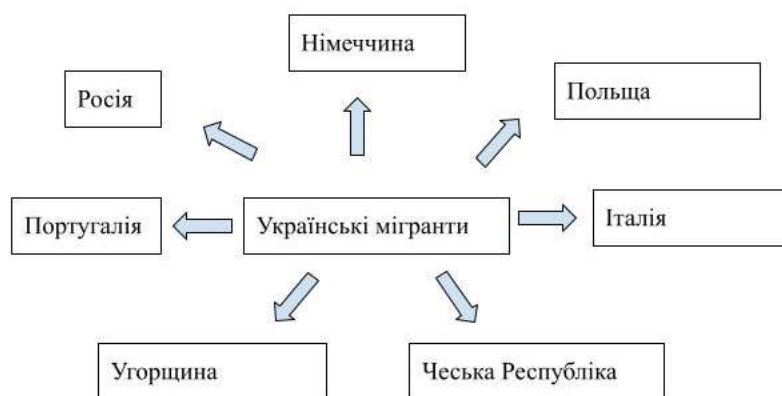

Рис.3.6 Головні країни-реципієнти робочої сили з України.

Найбільш популярною країною серед українських мігрантів вважаються Польща, яка у 2019 році залучила більш, ніж мільйон робітників.

Лідерські позиції українців на ринку праці країн Європейського Союзу демонструє статистика дозволів на проживання. Протягом останніх років саме українці займають перше місце за приростом нових дозволів на проживання з метою працевлаштування у ЄС (340,9 тисяч). Незважаючи на зростання кількості довгострокових мігрантів, основною моделлю міграційної поведінки українців залишається циркулярна міграція.

Таблиця 3.1 Кількість дійсних дозволів на працевлаштування українців в країнах ЄС

Країна	Кількість дозволів
Польща	236441
Італія	148372
Чехія	30699
Угорщина	22170
Литва	13433
Словаччина	12074
Німеччина	8833
Іспанія	5758
Естонія	3096
Франція	1325

Більшість українців працює за кордоном за дійсними дозволами, але залишаються ще й нелегальні мігранти. Однак їхня кількість з кожним роком стає все меншою. Всього в країнах ЄС у 2020 році мають дійсний дозвіл на працевлаштування 500980 українців [49].

Виходячи з наведених даних, можна зробити висновок, що у найближчі п'ять років центрами тяжіння української робочої сили залишаться країни Європи, однак Росія перестане бути привабливим місцем для пошуку роботи серед українців через численні обмеження.

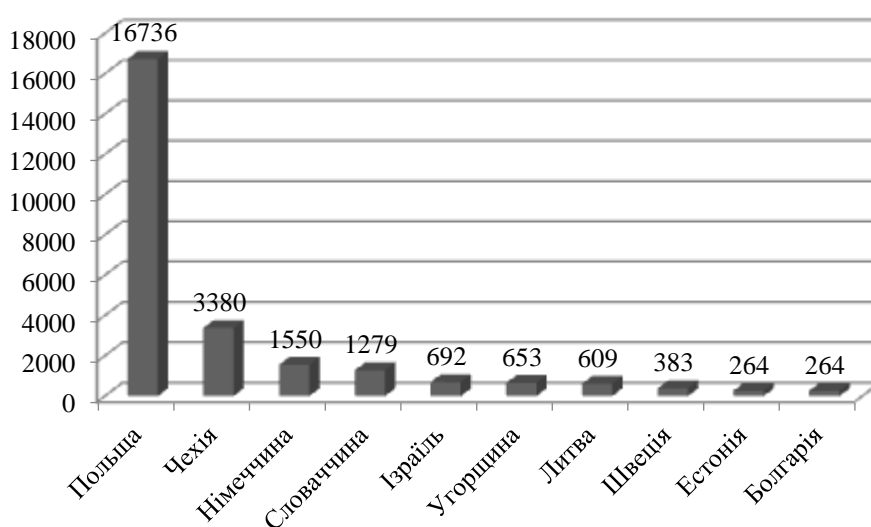

Рис. 3.7 Топ-10 країн за кількістю вакансій для українців, 2020, [49].

Польща має найбільшу кількість вакансій для українців, що робить її однією з найбільш привабливих країн для міграції. Основні вакансії, на які Польща шукає робітників: різноробочий, пакувальник, складальник, будівельник, водій, електрик, зварювальник, муляр, монтажник, прибиральник, покоївка та мебляр.

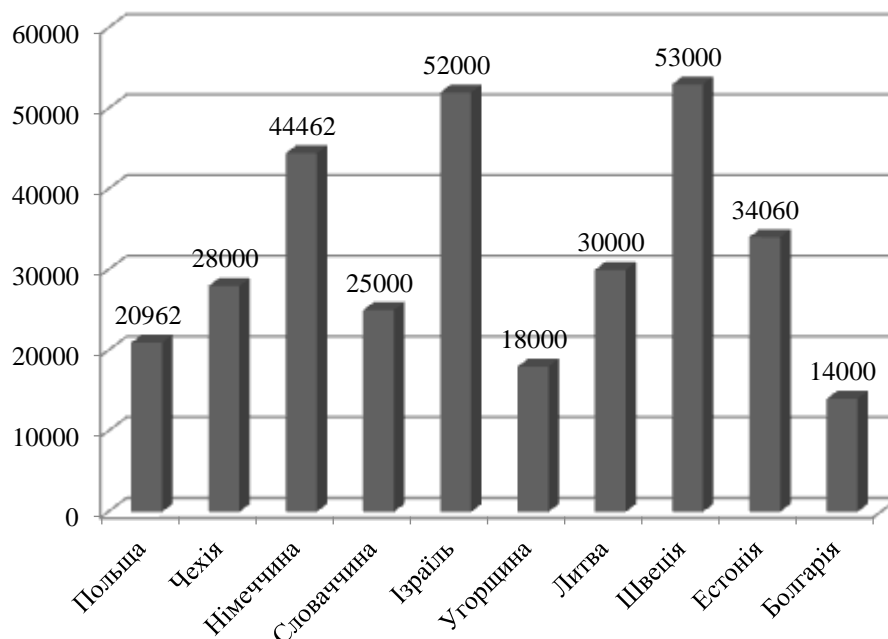

Рис. 3.8 Медіанна зарплатня в країнах-реципієнтах українських трудових мігрантів, 2020 рік.

Середня заробітні плата у Польщі на 149% вища, аніж в Україні. В Чехії цей показник сягає 209%, в Німеччині – 378, а в Ізраїлі – 422%. При цьому середні заощадження українців закордоном значно більші, ніж в нашій державі. В Україні середній громадянин може заощадили в місяць приблизно 2500 грн, у той час як в Ізраїлі ця сума сягає 35000 грн, в Естонії – 32000, а в Канаді – 124320 [31].

Виходячи з наведених графіків та таблиць, можна зробити висновок, що найпривабливішими країнами для українських мігрантів є Польща, Чехія та Німеччина. Також популярністю користується Ізраїль завдяки високому рівню життя та високим заробітнім платам, та Канада, яка входить до Великої сімки.

Окрім робочих місць, громадяни України нерідко переїжджають для того, щоб отримати освіту в європейських навчальних закладах.

Статистика вказує на те, що близько 10% українських школярів та їхні батьки кожного року обирають навчання за кордоном. На сьогоднішній день, більш ніж 80 тисяч українських студентів навчається в іноземних ВУЗах.

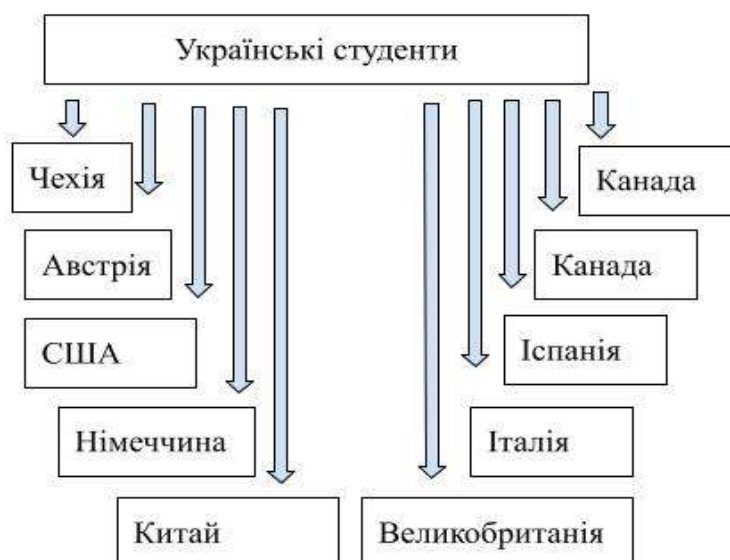

Рис 3.8 Головні країни-реципієнти українських абітурієнтів.

Найбільш привабливою країною для навчання, як і для роботи, українці вважають Польщу. Вона близько розташована, має спільний кордон з нашою державою, а також пропонує легке зарахування для абітурієнтів, яким, на відміну від українських вишів, не потрібно буде здавати вступні іспити, щоб стати студентом.

Ще однією популярною країною є Німеччина, в вищих навчальних закладах якої абітурієнти з-за кордону можуть навіть отримати можливість безкоштовного навчання, але для цього студент повинен відповідати безлічі умов, а також дотримуватися певних правил, порушення яких з легкістю залишить студента без стипендії.

Доволі новою країною з наміром отримати освіту вважається Китай, який українці відкрили для себе зовсім нещодавно. Він набирає популярність серед студентів з кінця 2018 року та у найближчий час може стати однією з найбільш популярних країн для українських абітурієнтів. Китай займає лідируючу позицію на світовому ринку освітніх послуг та входить в топ-3 країн з найбільшою кількістю іноземних студентів. В Китайських вищих навчальних закладах можна навчатися як англійською, так и китайською мовою.

3.3. Міграційні потоки України: перспективи розвитку та державна політика

На сьогоднішній день основною загрозою для міграційних потоків є пандемія коронавірусу, однак, завдяки масовому щепленню, кількість мігрантів, що залишають Україну заради навчання або пошуку роботи закордоном, залишається майже незмінною.

В останні роки, до закриття кордонів через пандемію, міграційні потоки з України до Польщі та Чехії – як основних центрів тяжіння робочою силою та студентів – постійно зростали. Отже можна припустити, що кількість мігрантів буде поступово зростати навіть у сучасних умовах обмеженого пересування.

Якщо у кінці 2019 року Аналітичний центр Gremi Personal в дослідженнях фіксував істотне зниження інтересу українських трудових мігрантів до Польщі і постійно зростаючий інтерес до роботи в Німеччині, Чехії, країнах Скандинавії, США і Канаді, то пандемія внесла корективи. Потік українців в Польщу виявився найбільш стабільний із-за найбільш зручної логістики і відносно стійкої економічної ситуації в Польщі. Що стосується економіки. Польська економіка переживає кризу, проте він не такий глибокий, як в першу хвилю коронавірусу. За даними Головного статистичного управління Польщі, за третій квартал ВВП країни впав на 1,6% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Проте виріс на 7,7% порівняно з другим кварталом, коли був період локдауна [31].

В цілому, Польща проходить кризу краще, ніж Україна, і інші європейські країни, де в середньому падіння ВВП складає 4,3%. І найстабільніше другу хвилю кризи проходять виробничі підприємства Польщі.

В порівнянні з іншими країнами ЄС Польща надає українським трудовим мігрантам найбільш лояльні умови доступу на легальний ринок руда. І робить це навмисно. ВВП Польщі залежить від українців. Так найбільше за 5 років дослідження Нацбанку Польщі підтвердило, що 13 % зростання ВВП Польщі забезпечили саме українські трудові мігранти. Проте абсолютно очевидно, що

якщо на державному рівні не буде лояльніша візова програма для ПМЖ, а також сприяння інтеграції українців - після локдауна вони все частіше вибиратимуть не Польщу, а Чехію і Німеччину.

Хоча доля українців, що бажають інтегруватися в Польщі постійно росте, проте доки ще переважає для українців залишається маятникова трудова міграція, де основна мета - відносно швидкий і високий заробіток закордоном і повернення на Батьківщину. Саме цей чинник залишається загрозливим не лише для польської економіки, але і для самих українців. Тоді як в Німеччині, країнах Скандинавії заробітки для іноземців вищі, ніж в Польщі, то вже влітку поточного року почала простежуватися динаміка виїзду українців в Німеччину, Чехію і інші країни ЄС за підробними документами або польськими робочими візами. Динаміка посилилася восени. За даними дослідження Аналітичного центру Gremi Perosnal, найбільш поширена схема шахрайства – працевлаштування українців на території України представниками дрібних або часто непублічних польських фірм по працевлаштуванню для роботи в Польщі.

За допомогою методу прогнозування, було складено графік перспектив розвитку міграційних потоків з України до Польщі, за умов зниження карантинних обмежень та нівелювання наслідків всесвітньої пандемії коронавірусу.

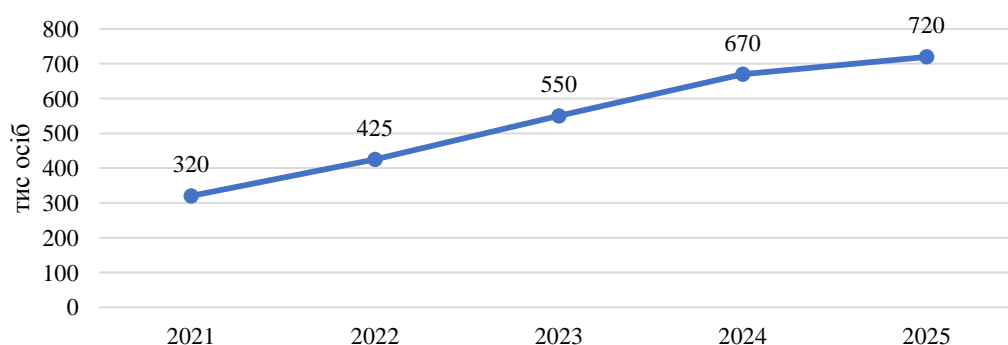

Рис. 3.9 Прогноз кількості мігрантів з України в Польщу, 2021-2025 роки, тисяч осіб.

На даний момент у Польщі працює близько 1,5 мільйонів українців, а навчається у вищих навчальних закладах – 50 тисяч осіб.

Впродовж першої хвилі коронавірусу та закриття кордонів, на територію України повернулися майже 230 тисяч осіб, однак після послаблення карантинних заходів до Польщі виїхали близько 320 тисяч мігрантів [49].

Чому ж кількість мігрантів постійно зростає? На сьогоднішній день міграційне питання є одним за найбільш обговорюваних у політичній сфері. Через втрату кваліфікованих робітників українська економіка знаходиться в нестабільному стані.

Основою проблеми збільшення рівня міграції є недосконалість державної міграційної політики та політики працевлаштування [47].

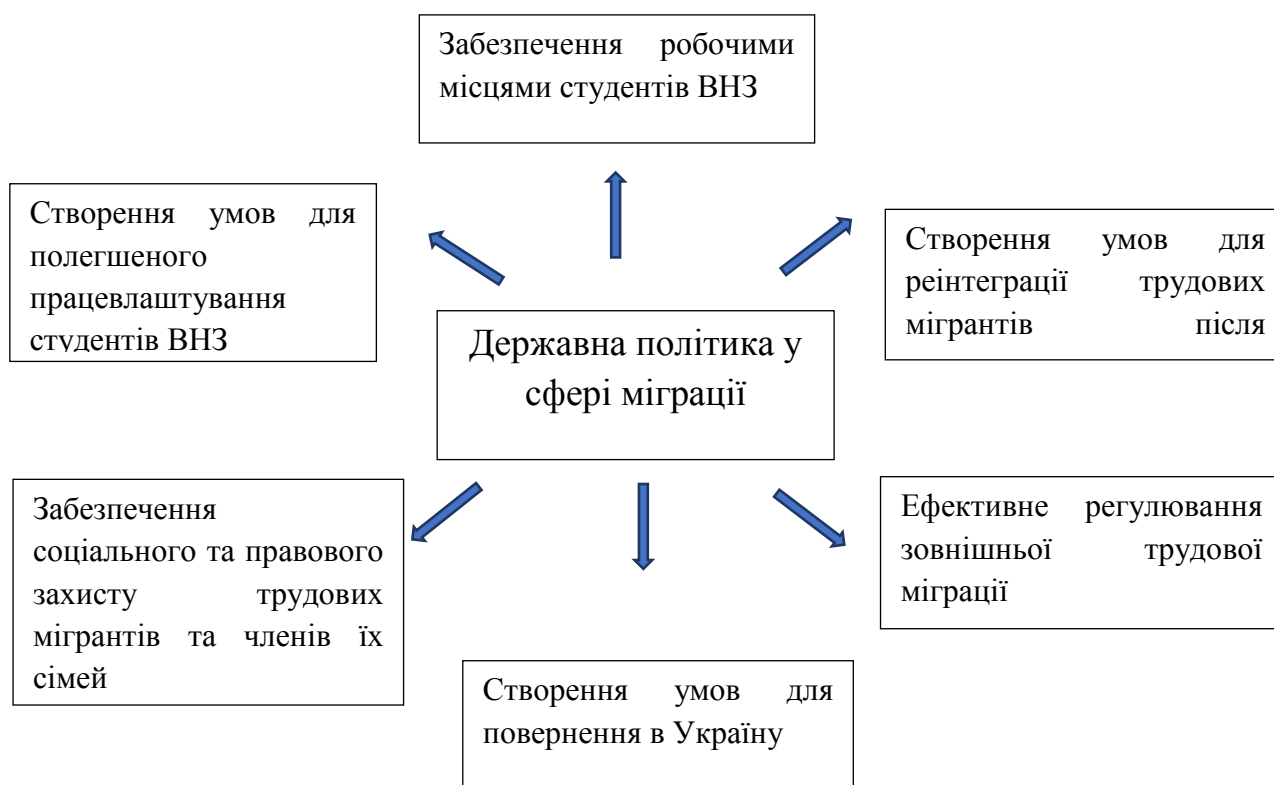

Рис. 3.10 Основні характеристики державної політики у сфері міграції

Державна політика у сфері зовнішньої трудової міграції спрямовується, зокрема, на: здійснення ефективного державного регулювання зовнішньої трудової міграції; забезпечення соціального та правового захисту трудових мігрантів і членів їхніх сімей; створення умов для повернення в Україну та реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їхніх сімей.

Якщо брати до уваги закордонний досвід, можна сказати, що більшість країн Європи має розвинену політику працевлаштування для студентів. Залучення робочої сили стримує міграцію з метою пошуку роботи. Наприклад, у Великобританії дуже поширеними є фонди забезпечення працевлаштування найбільш успішних у навчанні студентів. Так, наприклад, учні з високими показниками та гарними оцінками отримують від компаній пропозиції щодо роботи після закінчення навчання. За умови підписання спеціального договору, студент отримує фінансову допомогу в оплаті послуг ВНЗ, а після закінчення курсу стає співробітником обраної компанії на обумовлений строк.

Польща, яка є однією з найбільш привабливих для українських мігрантів держав, має доволі потужну державну політику у сфері залучення національної робочої сили. Так, наприклад, польські університети мають договори з найбільш розвиненими компаніями країни, які пропонують робочі місця для студентів після закінчення навчального курсу. Таким чином, висококваліфіковані працівники залишаються усередині країни, і Польща не має такої проблеми як «відтік умів».

У майбутньому, якщо українська система управління міграцією прийме до уваги закордонний досвід державного регулювання міграційних потоків, наша держава зможе залучати молодих спеціалістів та створювати привабливі умови для працівників. Це призведе до зменшення кількості осіб, які прагнуть покинути Україну.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

В ході вирішення поставлених завдань роботи були зроблені наступні висновки:

1) інтеграція – економічна, політична чи соціальна – є найвищим рівнем міжнародних економічних відносин, через який здійснюється функціонування системи світового господарства. Вона передбачає взаємодію країн в усіх сферах суспільного життя, наслідком чого є зближення господарських механізмів – цей процес регулюється міждержавними угодами та спеціальними органами. Також інтеграційні процеси призводять до взаємозалежності країн угруповання.

2) головними передумовами створення інтеграційних об'єднань виступають: особливості економічного розвитку країн-учасниць (рівні економічного розвитку та ступені їх ринкової зрілості), географічне положення країн (найбільш розповсюдженими інтеграційними об'єднаннями вважаються регіональні), наявність схожих проблем в сферах фінансування, економічного регулювання, політичного управління, ефект демонстрації та «ефект доміно».

3) найбільш поширеною формою інтеграції у сучасному світі є регіональне об'єднання країн. Його головною передумовою виступає територіальна близькість держав. Досить важливе значення також має рівень економічного розвитку країн – ті, що є схожими за основними макроекономічними показниками, утворюють більш ефективне об'єднання, аніж країни з різним ступенем розвитку. У сучасному світовому господарстві існує багато регіональних угруповань, але тільки два з них є безумовними лідерами, що постійно знаходяться у стані суперництва та співробітництва.

4) міжнародна міграція - це процес переміщення громадян однієї країни на території іншої з метою отримання громадянства, роботи, освіти та з інших – особистих, політичних, соціальних та економічних – причин.

5) у Західній Європі – першому регіоні, де окреслилася необхідність створення економічного об'єднання, – найважливішу роль серед угруповань відіграє Європейський Союз. Перші спроби об'єднати країни західноєвропейського регіону були зроблені ще у середині ХХ століття, та до теперішнього часу Європейський Союз пройшов чотири етапи інтеграції – від створення зони вільної торгівлі до міцного економічного союзу. В рамках ЄС діє єдина валюта, зняті усі митні обмеження та дуже розповсюдженим є вільне переміщення капіталу, робочої сили та ресурсів. Західноєвропейське об'єднання має свою управлінську структуру з наддержавних органів, рішення яких є вагомішими, аніж рішення національних урядів. Усі країни ЄС здійснюють координовану політику щодо третіх держав, а також в багатьох сферах суспільного національного життя. На сьогоднішній день економіка Європейського Союзу є другою у світі економкою, а загальне ВВП країн-членів складає 25% від суспільного. Західноєвропейське об'єднання вважається найбільш вдалим прикладом інтеграції у всьому світі.

б) однак, ЄС, не зважаючи на високий рівень розвитку, має свої недоліки: як-то, невирішеність питання про вихід Великої Британії та Північної Ірландії зі складу об'єднання, різниця рівнів економічного розвитку країн-членів (держав-ветеранів та тих, що приєдналися нещодавно), криза європейської валюти та економічна криза у південному регіоні угруповання. Але всі проблеми Єврокомісія – один з основних органів влади ЄС – вирішує зваженою координованою політикою, направленою на сталий розвиток усіх держав. На сьогоднішньому етапі провідні країни – Франція та Німеччина – притримуються політики «різних рівней розвитку», даючи «новим країнами Союзу» самостійно вирішувати свої проблеми та приймати рішення.

7) за даними EUROSTAT країни Європейського Союзу – майже незалежні від торгівлі з третіми країнами, тому що усі необхідні товари та послуги виробляються в країнах-учасниках. Усі торговельні звязки держав, що входять до ЄС, майже на 90% поширюються на своїх сусідів, які також є членами об'єднання – така сама тенденція спостерігається і в країнах Північноамериканської зони вільної торгівлі. Та, якщо частка зовнішньоторговельного обороту Мексики

складає 70% імпорту з США та 40% експорту, то у Франції з Німеччиною зв'язки складають 15 та 9 відсотків відповідно.

8) у північноамериканському регіоні найбільшим – а також найбільшим у світі – об'єднанням є НАФТА – Північно-американська Угода Про Вільну Торгівлю, яка з'єднує три великі за територіальними показниками країни: США, Канаду та Мексику. Це інтеграційне об'єднання виступає як зона вільної торгівлі, що дозволяє країнам-учасникам торгувати одна з одною без митних та тарифних обмежень, а також переміщати фактори виробництва. Етап, на якому перебуває НАФТА, є вигідним для Мексики та Канади через те, що зона вільної торгівлі не передбачає створення спільних наддержавних органів влади. Це є своєрідним бар'єром та захистом від американської економічної експансії. США – найбільша та найпотужніша держава у цьому об'єднанні, тому вона виступає головним партнером для Мексики й Канади. Експорт цих країн до США складає більше, ніж 60%. Їх спільними цілями є проникнення на ринки Латинської Америки, а також залучення цих країн до угруповання, що призведе до зникнення митних бар'єрів у взаємній торгівлі. Також одним з наслідків може стати володарювання двох потужних країн – США та Канади на усьому Американському континенті.

9) інтеграційні стратегії США чітко окреслені: вони мають намір поглиблювати процеси інтеграції у північноамериканському регіоні та створити міцний економічний союз з країнами, що розвиваються, – це призведе до виникнення наддержавних органів управління – як у Європейському Союзі – і ці органи можуть зосередити більшу частину влади у США, тому Мексиці та Канаді не вигідні такі плани потужного партнера. Але на сьогоднішній день позиції НАФТА у світовому просторі є вкрай слабкими, а доля її – не вирішена. Дональд Трамп, президент США, зовсім нещодавно виявив намір вивести США з Північно-американської угоди, зосередившись на підписанні регіональних угод з Мексикою та державами Південної Америки. США також покинули ТТП, поступившись першістю у тихоокеанському регіоні Китаю. Найбільша та наймогутніша держава у світі на сьогоднішній день відмовляється від міжконтинентальної інтеграції з іншими регіонами, віддаючи перевагу поглибленню зв'язків Північної Америки з

Південною та захисту національних пріоритетів: збереженню робочих місць всередині країни.

10) завдяки підписанню Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом Україна отримала можливість вільно торгувати з країнами-членами Європейського Союзу, що відкрило вітчизняним товарам доступ до нових ринків збуту. Це також призвело до збільшення потоку товарів з-закордону.

11) нині, в умовах пандемії та локдаунів, рівень міграції між країнами світу знизився, однак, незважаючи на це, академічна та робоча міграція продовжує розвиватися, з'являються нові напрямки, які розвиваються завдяки створенню інтеграційних об'єднань.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Смагач О. Концепції вільної торгівлі та їх сучасна інтерпретація. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Випуск 42 (Ч. 1). С. 273 –280.
2. Шишков Ю.В. Регіоналізація та глобалізація світової економіки: альтернатива чи взаємодоповнення? *Світова економіка та міжнародні відносини*. 2018. №8. С.3 – 20.
3. Герасимчук В., Войтко С.В. *Міжнародна економіка: навч. посібник* К.: Знання, 2009. 302 с.
4. Морозов В. Осмислення інтеграції в Європі. *Міжнародні процеси*. 2015. № 3(9). С. 154 – 158.
5. Matyushenko I.Y., Berenda S.V., Reznikov V. M. Yevrointehratsiya Ukrayiny v systemi mizhnarodnoyi ekonomichnoyi intehratsiyi. *European integration of Ukraine in the system of international economic integration*, 2015. Kharkiv, KHNU imeni V.N. Karazina Publ., 496 p.
6. Cherkas'kyu I.B., Belikova N.V., Kozyr'ova O.V. Teoretychni aspekty vyznachennya sutnosti ta zmistu ekonomichnoyi intehratsiyi [Theoretical Aspects of Determining the Essence and Content of Economic Integration], *Biznesinform, Ekonomika*. 2014. № 2, pp. 12 – 17.
7. Andrei, Liviu C. The Economic Integration: Concept and End of Process (October 18, 2012). *Theory of Applied Economics*. Vol. 19, no. 10 (575), pp. 55 –70.
8. Fedorenko V.Y. Sutnist' i klasyfikatsiya typiv i prychnyn dezintehratsiyi [Essence and classification of types and causes of disintegration]. *Intehratsiyini protsesy v krayinakh SND [Integration processes in the CIS countries]*. 2016. Pp. 48 – 51.
9. Yakubovs'kyu S.O. Protsey ekonomichnoyi dezintehratsiyi ta yikh modelyuvannya [Processes of economic disintegration and their modeling]. 2012.

Mizhnarodnoho Slov'yans'koho universytetu [Bulletin of the International Slavic University]. Vol. 15th, № 2, pp. 2 – 6.

10. Zabolotna M.F. Rol' intehratsiynykh ta dezintehratsiynykh protsesiv u suchasnomu sviti [The role of integration and disintegration processes in the modern world]. *Hrani, Politolohiya [Edges, Politology].* 2015. № 10 (126), Pp. 27 – 31.

11. Рябов, Б. А. Перші роки ЄЕВС: економіка та інтеграції. 2013. №10. С. 3 – 10.

12. Комкова Е.Г. Новий етап канадо-американської інтеграції. *США та Канада.* 2018. №5(461). С.15 – 30

13. Давидов А. Економіка США: потенціал. США – Канада: економіка, політика, культура. 2015. № 12 с. 3 – 24.

14. Ложечко М. НАФТА в інтеграційних процесах: проблеми та перспективи. *Зовнішня торгівля.* 2016. № 5, 6.

15. Бураковський И. США – КАНАДА: Регіональна інтеграція на новому етапі розвитку. № 12. С. 3 – 24.

16. Ковальський Е. Нормативні основи динаміки інтеграційного процесу у просторі європейського ринку. *Держава та право.* 2008. №8. С. 36 – 46

17. Чалий В. Канада-США: корисний досвід асиметричних відносин. *«Дзеркало тижня».* №32 (407). 2012.

18. Шведков Ю. А. Протиріччя глобалізації. США та Канада: ЕПК. 2018. №12. С. 61-67.

19. Бережнюк І. Г., Мельник А. А. Азіатсько-Тихоокеанське економічне співтовариство. *Митна енциклопедія.* 2018. Т. 1. 592 с.

20. Кредісов А.І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид. К. ВІРА – Р. 2012. 552 с.

21. Макаренко Є. Політичні стратегії інформаційного суспільства: специфіка національних моделей. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* 2010. №22. Частина І.

22. Іванов Є. І. Мегарегіональні торговельні угоди: основні положення та потенційний вплив на глобальну торгівлю. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2018. Вип. 17(1). С. 38 – 42.

23. Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 672 с.

24. Міжнародна міграція: теорія та практика: моногр. / О. А. Ровенчак, В. В. Володько. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. — 412 с. — ISBN 978- 617- 10- 0069- 8

25. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. 5-те вид., стер. К.: Знання, 2004. 406 с.

26. Румянцев А.П., Румянцева Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 377 с.

27. Експорт та імпорт Європейського Союзу. База даних Евростата. [Електронний ресурс] — Режим доступа. — URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/> (дата звернення: 10.10.2021)

28. GDP of the developed countries. The World Factbook URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (last accessed: 02.10.2021)

29. Investment Reports 2014 – 2018. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm> (last accessed: 03.10.2021)

30. Key Indicators of the member countries. StatsAPEC http://statistics.apec.org/index.php/apec_psu/index (last accessed: 13.10.2021)

31. Doing Business 2020: Measuring Regulatory Quality and Efficiency Washington, DC: World Bank. URL: <http://russian.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf> (last accessed: 04.10.2021)

32. World Investment Report 2016. Investor Nationality: Policy Challenges. UNCTAD overview. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf (last accessed: 04.10.2021)

33. World Investment Report 2014. Investing in the SDGs: An Action Plan. UNCTAD overview. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf (last accessed: 05.10.2019)
34. World Investment Report 2015. Reforming International Investment Governance. UNCTAD overview. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf (last accessed: 03.10.2021)
35. EU Trade Report 2018. WTO Regional Trade Agreements Database. URL: <http://rtais.wto.org/UI/publicsummarytable.aspx> (last accessed: 13.10.2021)
36. UK's Brexit deal agreed by EU leaders. BBC Article. URL: https://www.bbc.com/news/politics/uk_leaves_the_eu (last accessed: 15.10.2019)
37. Доклад о мировых инвестициях. ЮНКТАД URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_overview_ru.pdf (дата звернення: 09.10.2021)
38. Europe – 2020. Oficial EU Site. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en (last accessed: 13.09.2021)
39. NAFTA Secretariat Archived April 12, 2018, at the Wayback Machine. Nafta-sec-alena.org (June 9, 2018). URL: <http://www.nafta-sec-alena.org/en/view.aspx?conID=775> (last accessed: 18.09.2021)
40. Balassa B. The theory of Economic Integration. Homewood, 1961. 304p.
41. Marshall A. The Limits of Foreign Policy. New York, 1954. 240 p.
42. Ropke W. Integration and Desintegration. Frankfurt, 1957. 500 p.
43. Streeten P. Economic Integration. Leyden, 1964. p. 16–17.
44. Viner J. The Customs Union Issue. New York, 1950. p. 44-50.
45. Wiener A. European Integration Theory. Oxford, NY: Oxford University Press. 2014
46. Шемшученко Ю.С. Право Європейського Союзу. Юридична енциклопедія. К. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5. 736 с. (дата звернення: 24.09.2021)

47. Закони та нормативно-правові акти української асоціації з ЄС. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 24.09.2021)

48. Документи та публікації. Рада Європейського Союзу. URL:<https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/public-register/>(дата звернення: 24.09.2021)

49. UKRSTAT – Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.html.